

OPERATIONELL RISK I BANKER

– Hantering och offentliggörande av operationell risk –
En studie av skandinaviska banker

Examensuppsats inom huvudinriktning 3100 – Redovisning och Finansiell Styrning
Handelshögskolan i Stockholm

Författare:

Linn Wikman
Lina Ådin

Handledare:

Anja Hjelström

Framläggning:

Tisdagen den 12 december 2006

Opponenter:

Linn Hansson
Anna Sundell

Abstract

Starting in January 2007, capital adequacy of internationally active banks will be regulated by the new Basel Capital Accord, *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards – a revised framework*, [Basel II]. The framework introduces for the first time minimum capital requirements for operational risk and encourages market discipline of capital adequacy by initiating requirements for public disclosure of quantitative and qualitative information on operational risk exposure.

This thesis examines the nature, definition, management and public disclosure of operational risk in Scandinavian banks based on regulations and recommendations presented in Basel II. We find that the models currently available for addition of operational risk to the capital requirement do not reflect actual operational risk exposure of banks. Hence, publicly disclosed quantitative information will not achieve market discipline of capital adequacy. As an alternative, disclosure of qualitative information allowing market participants to assess operational risk identification, management and reporting within banks will strengthen market discipline and maintain a safe and sound banking environment.

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	3
1.1 BAKGRUND	3
1.2 PROBLEMDISKUSSION	4
1.3 SYFTE	4
1.4 AVGRÄNSNINGAR	5
1.5 METOD	5
1.5.1 Val av undersökningsmetod	5
1.5.2 Datainsamlingsmetod	5
1.5.3 Analys av data	7
1.5.4 Studiens validitet och reliabilitet	7
1.6 DISPOSITION	9
1.7 DEFINITIONER OCH FÖRTYDLIGANDEN	10
2. BANKER OCH KAPITALTÄCKNING	12
2.1 BIS	12
2.2 BCBS	13
2.3 BASEL I – DE NUVARANDE KAPITALTÄCKNINGSREGLERNA	14
2.4 BASEL II – DE KOMMANDE KAPITALTÄCKNINGSREGLERNA	15
2.5 BASEL II - OPERATIONELL RISK	16
2.5.1 Basmetoden	16
2.5.2 Schablonmetoden	17
2.5.3 Internmätningssmetoden	18
3. OPERATIONELL RISK I BANKER	19
3.1 TEORITISKT RAMVERK	19
3.1.1 Definition av operationell risk i banker	19
3.1.2 Kvantifiering och hantering av operationell risk	22
3.2 EMPIRI – DEFINITION AV OPERATIONELL RISK	25
3.3 EMPIRI – KVANTIFIERING OCH HANTERING	26
3.3.1 Förlustdatabaser	27
3.3.2 Självutvärderingar	29
3.3.3 Riskindikatorer	30
3.3.4 Kontroll – utveckling och hantering av operationell risk	31
3.3.5 Övriga åsikter om Basel II och ingående beräkningsmodeller	32
4. OFFENTLIGGÖRANDE AV INFORMATION OM OPERATIONELL RISK	35
4.1 TEORETISKT RAMVERK	35
4.1.1 Disclosure – offentliggörande av information	35
4.1.2 Basel II – kvantitativ och kvalitativ information om operationell risk	38
4.1.3 Kompletterande litteratur om offentliggörande av information om operationell risk	46
4.2. EMPIRI – SKANDINAVISKA BANKERS ÅRSREDOVISNINGAR	47
4.2.1. Övergripande struktur för redovisning av operationell risk	48
4.2.2 Kvantitativ och kvalitativ information	49
4.2.3 Sammanfattning av informationsinnehåll i årsredovisningarna	53
5. ANALYS	55
5.1 KVANTITATIVA ASPEKTER	56
5.2 KVALITATIVA ASPEKTER	62
6. SLUTSATSER	67
7. AVSLUTANDE KOMMENTARER SAMT FÖRSLAG TILL FRAMTIDA STUDIER	69
8. KÄLLFÖRTECKNING	70
BILAGA 1 – OFFENTLIGGÖRANDE AV INFORMATION OM OPERATIONELL RISK I SKANDINAVISKA BANKERS ÅRSREDOVISNINGAR	74

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Banker och finansiella institut utgör en vital del av samhällsekonomin. Ett fallissemang av en större internationell aktör kan genom spridningseffekter få djupgående konsekvenser för ekonomin som helhet.

För att öka systemstabiliteten och minska risken för kriser inom det internationella banksystemet tillkom år 1988 gemensamma regler för kapitaltäckning, *Baselavtalet* [Basel I].¹ I detta internationella regelverk ställs kravet att banker ska hålla eget kapital som täcker åtta procent av de riskvägda tillgångarna² i banken. Det är således en reglering av lägstanivån för relationen mellan det kapital bankerna har i förhållande till de risker som möts i verksamheten. Genom att kravet gäller för alla internationellt verksamma banker ska systemet också vara konkurrensneutralt.

Under 1990-talet utvecklades bankernas metoder för att beräkna sitt riskkapitalbehov. Detta i kombination med ökade möjligheter att handla med risker utbrutna ur balansräkningen genom derivat- och värdepapperiseringstransaktioner ledde till att kapitaltäckningsreglerna under 1990-talets andra hälft upplevdes som allt mer föråldrade. I slutet av 1990-talet inledde därför *Baselkommittén*, *Basel Committee on Banking Supervision*³ [BCBS], arbetet med att se över kapitaltäckningsreglerna i Basel I. Detta utmynnade i ett nytt ramverk för reglering av bankers kapitaltäckning, *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: The revised framework* [Basel II].⁴ Från och med januari år 2007 ska svenska banker och finansiella institut följa detta nya internationella ramverk. I Basel II ska bankerna beräkna sitt kapitalkrav genom att kvantifiera exponeringar inom kredit- marknads- och operationell risk. God riskhantering belönas genom att bankerna i dessa beräkningar ges möjlighet att använda sig av interna riskbedömningsmodeller för kreditrisk och operationell risk. Hur beräkningarna sker och vad det resulterande kravet på eget kapital blir är således av stort intresse för banker eftersom kapitalkravet har direkt påverkan på balansräkningen. Det finns många intressanta

---

¹ *The Basel Capital Accord*. Regelverket trädde i kraft 1993. För vidare information om Basel I, se www.bis.org.

² Riskvägda tillgångar beräknas genom att klassificera tillgångar i riskklasser med olika riskvikt. Exempelvis har utlåning till staten riskvikt noll och inkluderas därmed inte i riskvägda tillgångar, medan lån till privatpersoner har riskvikt 1 vilket innebär att 100% av värdet ingår i riskvägda tillgångar.

³ Se avsnitt 2.2.

⁴ BCBS (2006 a).

aspekter inom ramverket, men vi har valt att fokusera på den, enligt vår uppfattning, största nyheten – att bankerna nu ska kvantifiera sin operationella risk och ta med detta i beräkningen av kapitalkravet.

1.2 Problemdiskussion

Vi anser att operationell risk är intressant för att det är ett svårgripbart riskområde i banker. En operationell incident kan vara allt från en felaktigt utförd värdepappersaffär till kritiska driftstörningar inom en banks datasystem. Definitionen av begreppet är omdiskuterad och omgärdad av en komplex gränsdragningsproblematik. Med denna problematik som utgångspunkt är det intressant att studera hur aktörerna ser på operationell risk idag och om det kommer att vara möjligt att kvantifiera risker enligt Basel II definitionen.

Basel II ställer krav på offentliggörande av operationell risk i syfte att uppnå marknadsdisciplin. Det ska vara möjligt för externa parter att få en inblick i hur bankerna kvantifierar sina risker, och att göra en bedömning av bankernas riskhantering. Operationell risk kan i vissa fall utgöra känslig information och hur detta kommer att fungera i praktiken är oklart. I Sverige arbetar Finansinspektionen [FI] med att utforma regler för vad bankerna måste offentliggöra i syfte att uppnå marknadsdisciplin gällande operationell risk. Eftersom dessa regler för tillfället är under utredning och ännu inte tagits i bruk finns ingen information tillgänglig om effekterna av krav på ökat offentliggörande av operationella risker. Detta perspektiv är således nytt och utforskat.

Med tidigare litteratur och vår insamlade empiri skall vi svara på hur operationella risker definieras och hanteras en i en bank, samt vilken betydelse Basel II har haft för arbetet med operationella risker i svenska banker. Vi vill också veta hur information om operationell risk kan offentliggöras i bankernas årsredovisningar.

1.3 Syfte

Syftet med uppsatsen är att förstå vad operationell risk är i en bank och hur information om operationell risk kan offentliggöras i bankers årsredovisningar.

1.4 Avgränsningar

I vår studie av banker och operationell risk har vi avgränsat oss till fyra större banker med verksamhet på den svenska marknaden, Föreningssparbanken (nu Swedbank), Handelsbanken, Nordea och SEB. Dessa banker har en internationell prägel och berörs i högsta grad av de nya reglerna Basel II. I den del av vår studie som berör offentliggörande av operationell risk har antalet undersökta årsredovisningar utökats med fyra skandinaviska banker, Den Norske Bank, Sparbank 1 SR-Bank, Danske Bank och Jyske Bank. Dessa banker har valts utifrån information om balansomslutningens storlek och antal anställda.⁵ Vi anser att organisationernas storlek garanterar att resurser finns för att utföra de anpassningar av verksamheten som de nya reglerna kräver, och bidrar till att bankerna uppmärksammas av övervakningsorgan och media. Vi kan även förvänta oss att viss anpassning redan kan ses i dessa organisationers offentliga rapportering av information om operationell risk.

1.5 Metod

I följande avsnitt redogörs för vår undersökningsmetod samt hur data för studien insamlats och analyserats. Avsnittet avslutas med en diskussion om studiens kvalitet, i termer av validitet och reliabilitet.

1.5.1 Val av undersökningsmetod

Vår undersökning är av huvudsakligen deskriptiv karaktär. Vi har således valt att utföra en *kvalitativ fallstudie* vilket lämpar sig bäst när syftet är att få insikt i, upptäcka och tolka ett problem snarare än att utföra en hypotesprövning.⁶ Kvalitativa studier syftar till att genom djuplodad kunskapsinsamling skapa en helhetsbild av den undersökta situationen och möjliggör på så sätt en ökad förståelse för sammanhang och strukturer.⁷ Den fallstudie vi utfört syftar till att vidga vår egna och läsarens kunskap om och förståelse av problemområdet. Uppsatsen kan därmed klassificeras som heuristisk.⁸

1.5.2 Datainsamlingsmetod

För att få tillgång till ett så brett spektra av information som möjligt utfördes ett antal *kvalitativa intervjuer* med nyckelpersoner i organisationer som på olika sätt berörs av de nya

---

⁵ Svenska Bankföreningen (2006), s 4, Finansnæringens Hovedorganisasjon (2006), s 1, Danske Bank, *About Danske Bank*, tillgänglig 2006-11-12, Jyske Bank, *About Jyske Bank*, tillgänglig 2006-11-12.

⁶ Merriam (1994), s 25.

⁷ Holme & Solvang (1991), s 60.

⁸ Merriam (1994), s 27.

reglerna i Basel II. Den valda intervjuformen innebär att intervjuaren utövar den minsta graden av styrning gällande undersökningspersonerna.⁹ Standardiserade frågeformulär användes inte vid intervjuerna, vilket underlättade för undersökningspersonerna att påverka samtalets utveckling. En intervjumanual upprättades dock i syfte att säkerställa att intervjuerna täckte centrala delar för vår frågeställning. Utförandet av kvalitativa intervjuer där undersökningspersonerna ges stor frihet att uttrycka sina egna uppfattningar om fenomenet står i överensstämmelse med vår deskriptiva ansats vilken syftar till att lära om och förklara problemområdet.¹⁰ För att intervjupersonerna skulle känna sig fria att berätta så mycket som möjligt har vi valt att anonymisera dem vid presentationen av intervjumaterialet.

Intervjupersonerna valdes genom att vi riktade in oss på organisationer där vi förväntade oss att kunna få ny kunskap eller uppslag inom ämnet – Svenska Bankföreningen, Aktiespararna, de stora revisionsbyråernas¹¹ samt riskavdelningar och riskansvariga i de större svenska bankerna. Intervjuerna utfördes i huvudsak under oktober – december 2005, och varje intervju varade ungefär en timme.

Parallellt med intervjuomgången utfördes en omfattande studie av litteratur, offentligt material, utredningar och information tillgänglig på internet för att fördjupa vår förståelse för ämnet.

För att komplettera intervjuerna har en undersökning av utvalda skandinaviska bankers årsredovisningar för år 2005 genomförts. Undersökningen grundar sig på de rekommendationer för offentliggörande av operationell riskinformation som presenteras i det nya ramverket Basel II, eftersom detta är det första dokument där riktlinjer för internationell harmonisering av reglering inom området återfinns. För att få en fördjupad förståelse av hur information om operationell risk kan offentliggöras har vi utöver det slutgiltiga ramverket Basel II även tagit förarbeten och andra publikationer av BCBS till hjälp. Vi vill dock påpeka att utgångspunkten i Basel II inte syftar till att utifrån rekommendationerna göra en värdering av bankernas befintliga informationslämning om operationell risk, eftersom ramverket inte träder i kraft förrän januari 2007. Vi anser dock att ramverket utgör en lämplig struktur att utgå ifrån i studiet av årsredovisningarna.

---

⁹ Holme & Solvagn (1991), s 110.

¹⁰ Svenning (1991), ss 126-127, se även Holme & Solvang (1991), s 60.

¹¹ Deloitte, Ernst & Young, KPMG samt Öhrlings PWC.

1.5.3 Analys av data

Det insamlade materialet från intervjuerna och bankernas årsredovisningar analyseras genom helhetsanalys, vilket innebär att vi ser till helheten i den insamlade informationen.¹² Materialet har systematiserats utifrån ett antal teman och problemområden för att förstå problematiken kring operationell risk i banker.¹³

1.5.4 Studiens validitet och reliabilitet

Validitet är undersökningens förmåga att mäta det som avses att mätas.¹⁴ Begreppet kan vidare uppdelas i inre och yttre validitet.¹⁵ Den inre validiteten kallas för logisk validitet och behandlar den direkta koppling som finns mellan teori och empiri i en studie, undersökningens förankring i en vidare ram. Den omfattar undersökningens upplägg i form av design och ingående delmoment. Viktigt för den inre validiteten är exempelvis att rätt personer utfrågas samt att tillräckligt med indikatorer inkluderas för att täcka in en fråga.

För att få tillgång till aktuell information om definition och hantering av operationell risk i svenska banker utfördes intervjuer i svenska organisationer som på olika sätt berörs av de nya reglerna i Basel II. Samtliga personer som intervjuats arbetade aktivt med frågan när intervjuerna utfördes, och hade insyn i organisationens riskarbete. Den öppna formen för intervjuerna samt anonymiseringen av intervjudeltagarna anser vi säkerställer att tillräckligt med information erhöles för att ge undersökningen inre validitet.

I vår undersökning har vi även studerat offentliggörande av information om operationell risk i ett antal stora svenska och skandinaviska bankers årsredovisningar. De urval vi gjort överensstämmer med de kriterier som ställts upp för offentliggörande av information om operationell risk i Basel II och bygger på de kunskaper vi samlat på oss under litteraturstudier och intervjuer. Detta minskar risken för att materialet feltolkas eller förvanskas, och bidrar också till undersökningens inre validitet.¹⁶

Undersökningens yttre validitet benämns även teoretisk validitet eller begreppsvaliditet. Den teoretiska validiteten berör den teoretiska grund som undersökningen vilar på, och ligger till

---

¹² Holme & Solvang (1991), s 141.

¹³ Se avsnitt 1.6.

¹⁴ Svenning (1991), s 64.

¹⁵ Ibid, s 65.

¹⁶ Ibid, s 66.

grund för möjligheten att dra generaliserbara slutsatser utifrån en specifik undersökning.¹⁷ Även i detta fall är urvalet avgörande för att generella slutsatser ska kunna dras. Vi har dock valt att utföra en kvalitativ undersökning med ett förståelse syfte. Denna typ av undersökning är i första hand inriktad på att skapa en djupare förståelse för det problem som studeras snarare än att pröva om information har generell giltighet.¹⁸

Begreppet *reliabilitet* används för att mäta undersökningens resultat, huruvida dessa är tillförlitliga i den mening att de kan upprepas.¹⁹ En kvalitativ undersökning är mer exemplifierande än generaliserande, den syftar till att beskriva och förklara ett fenomen utifrån olika uppfattning om fenomenet, vilket bäddar för olika tolkningar av problemet.²⁰ Fasta referenspunkter som kan utgöra en grund för upprepade undersökningar saknas således. Detta medför att reliabilitet är problematiskt inom kvalitativ forskning. För att förbättra reliabiliteten i en undersökning av ett kontroversiellt fenomen måste klara definitioner av begrepp finnas till hands, samt ett flertal indikatorer användas i mätprocessen.²¹ Genom att lämna detaljerad information om begrepp och indikatorer tillsammans med bakomliggande teorier, arbetsgång och informationskällor, har vi underlättat för att en replikering av vår undersökning ska kunna utföras utan att ett avvikande resultat uppnås.

---

¹⁷ Ibid, s 66.

¹⁸ Holme & Solvang (1991), s 14.

¹⁹ Svenning (1991) s 67, se även Merriam (1994), s 180.

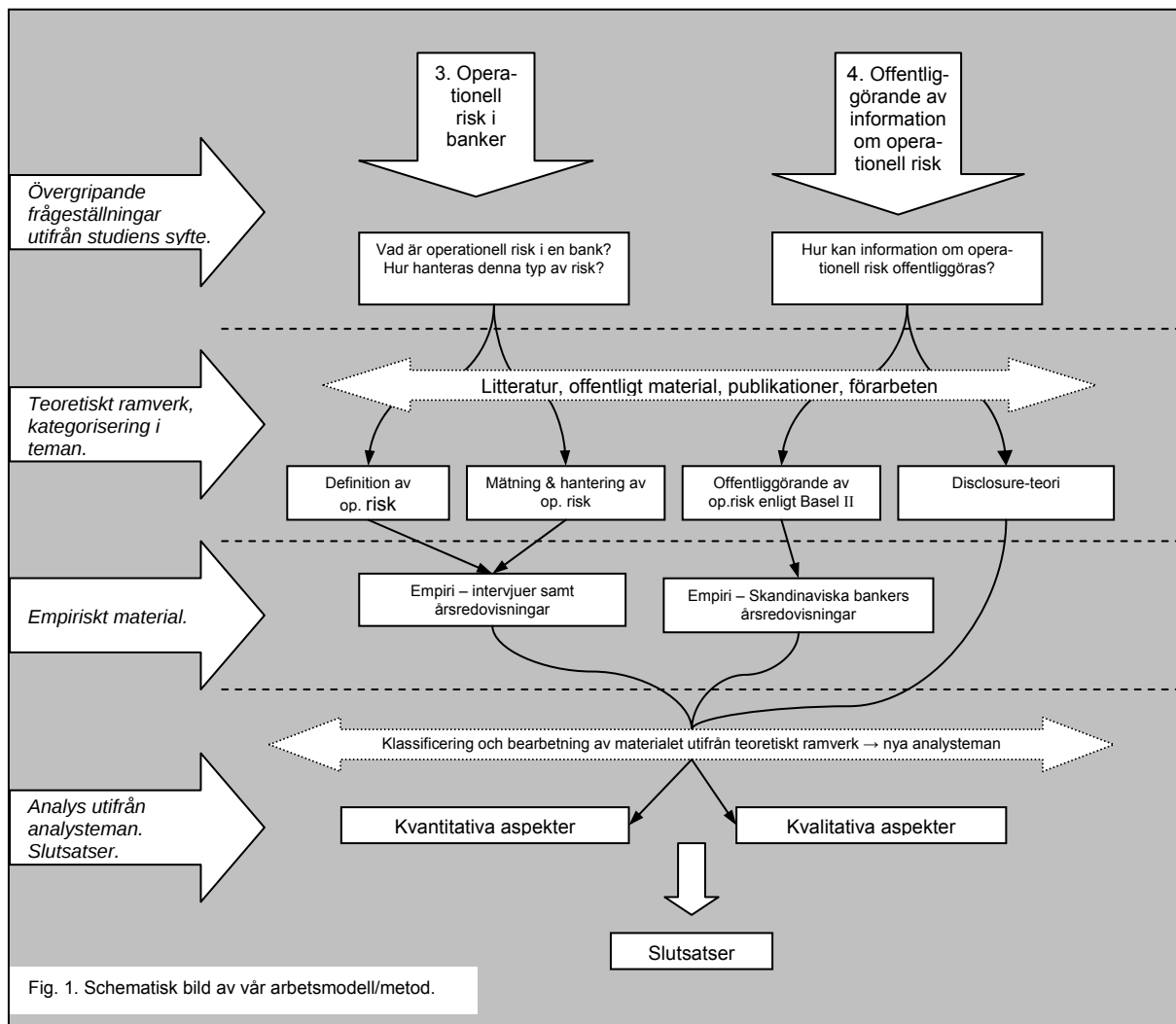
²⁰ Merriam (1994), s 181.

²¹ Svenning (1991), s 67.

1.6 Disposition

Vår studie inleds i avsnitt två med en beskrivning av banker och kapitaltäckning. Avsnittet börjar med en kortare genomgång av inblandade aktörer samt nuvarande ramverk. Därefter behandlas mer ingående det kommande Basel II-ramverket och dess innehåll rörande operationell risk. Syftet är att ge läsaren bakgrundskunskap för att underlätta förståelsen av följande avsnitt.

Avsnitt tre och fyra består av vårt teoretiska ramverk samt tillhörande empiri. Nedanstående schematiska bild syftar till att åskådliggöra vår arbetsmetod och disposition i de två teori- och empiriavsnitten.

Studien genomförs inledningsvis utifrån två parallella teman; en utredning av fenomenet operationell risk i banker, samt en undersökning av hur information om operationell risk kan

offentliggöras. I varje avsnitt har teoretiska huvudteman identifierats, utifrån vilka empirin presenteras.

I analysen i avsnitt fem görs en ansats att knyta samman de två teori-/empiriavsnitten och dra övergripande slutsatser. Vid analys av det samlade materialet utgår vi från två nya kategoriseringar – kvantitativa respektive kvalitativa aspekter – som vi identifierat som utgångspunkter för en helhetsanalys.

1.7 Definitioner och förtydliganden

Vi vill göra läsaren uppmärksam på följande begrepp och definitioner som förekommer i studien:

- Basel II är ett internationellt ramverk innehållande föreskrifter som justeras vid implementering på nationell nivå. Då vi talar om bestämmelserna i Basel II används emellanåt benämningen regler eller krav, och vi utgår då från att läsaren är medveten om detta bakomliggande samband och att det i egentlig mening på övergripande nivå handlar om rekommendationer.

Ramverkets tyngd ökar genom att Basel II antogs av EU-parlamentet den 14 juni 2006 och integrerades i EU-direktivet *The Capital Requirements Directive*.²² Detta medför att Basel II är bindande för EU:s samtliga medlemsländer. Arbetet med att anpassa EU-direktivet till svenska förhållanden är en pågående process och ett förslag till en ny kapitaltäckningslag²³ överlämnades till riksdagen den 2 november 2006.²⁴ Enligt den svenska modellen för kapitaltäckningsreglering utgör lagbestämmelser endast ett övergripande ramverk.²⁵ Ansvar för detaljreglering av kapitaltäckning åligger FI efter ett bemyndigande av regeringen. Detaljreglerna presenteras i föreskrifter som sedan kan anpassas efter utvecklingen på den svenska finansiella marknaden.

Ett förslag till föreskrift om skyldighet att offentliggöra information om kapitaltäckning och riskhantering presenterades av FI i juni 2006. Förslaget behandlas under hösten 2006

---

²² European Commission, *Regulatory Capital*, tillgänglig 2006-11-12.

²³ Finansdepartementet (2006).

²⁴ Regeringskansliet, *Pressmeddelade*, tillgänglig 2006-11-12.

²⁵ Finansinspektionen (2001), s 15.

och är beräknat att tas i bruk den 1 januari 2007. Enligt förslaget kommer en stor del av de rekommendationer som presenteras i Basel II om offentliggörande av operationell risk att återfinnas som föreskrifter och inte som allmänna råd.²⁶ Att referera till rekommendationerna såsom regler eller krav är således inte helt missvisande.

- I empiriavsnittet redovisas information från ett antal intervjuer med representanter för de svenska storbankerna och revisionsbyråerna. Vi benämner våra intervjupersoner ”bank” eller ”rev” och utgår därmed från att de kan anses representera den allmänna inställningen hos den bank eller revisionsbyrå de företräder.
- I studiet av årsredovisningarna samt under intervjuerna framkom att vissa banker tillämpar benämningen *operativ* risk. Begreppet är synonymt med operationell risk, och vi har valt att konsekvent använda benämningen operationell risk.

---

²⁶ Finansinspektionen (2006), ss 4, 6 och 12.

2. Banker och kapitaltäckning

Banker utgör en vital del av den moderna samhällsekonomin. De tillhandahåller betalningstjänster, förmedlar kapital via sparinstrument och krediter samt hanterar och fördelar risker. En inbyggd känslighet för störningar i dessa funktioner tillsammans med storleken på de belopp som banker dagligen hanterar innebär att en enskild banks fallissemang via spridningseffekter kan komma att hota det finansiella systemet.²⁷ Bankerna har inget inneboende incitament för att reglera denna *systemrisk*, vilket har medfört att delar av bankers verksamhet regleras av utomstående institutioner.

En metod för att minska systemrisken är kapitaltäckningsregler, vilka innebär ett försök att reglera bankernas kapitaltäckning i förhållande till riskexponering. Trots att utvecklingen inom banksektorn under senare tid gått mot liberalisering och avreglering har kapitaltäckningsreglerna ökat i termer av formalisering och detaljrikedom. Den ökade regleringen beror på ökade risker, ökad konkurrens inom branschsektorn genom andra institutioners inträde på marknaden och *branschglidning*, bankers inträde på andra finansiella verksamhetsområden än normal bankverksamhet, exempelvis försäkringsområdet.²⁸ I syfte att undvika snedvriden konkurrens mellan länder har upprepade krav ställts på samordning av internationella kapitaltäckningsregler, vilka utmynnat i Basel I samt kommande Basel II.

I följande avsnitt ges en kortfattad beskrivning av Basel I och II samt inblandade aktörer. Avsnittet inleds med en beskrivning av *Bank for International Settlements* [BIS] och dess subkommitté BCBS som är huvudaktör i Baselfrågorna. Avslutningsvis beskrivs de två Basel-ramverk som reglerar kapitaltäckning. Detta syftar till att ge läsaren en grundläggande förståelse för ramverkens syfte och innebörd.

2.1 BIS

BIS etablerades år 1930. Den är världens äldsta internationella finansiella institution och än idag främsta centra för internationellt samarbete mellan centralbanker.²⁹ En av de första uppgifterna för BIS var att ta över administrationen av de årliga skadeståndsbetalningarna

---

²⁷ Sveriges Riksbank (2005), s 9.

²⁸ Llewellyn et.al. (1989), s 83, se även Funerød (1994), s 35.

²⁹ Bank for International Settlements, *BIS History*, tillgänglig 2005-11-20.

från Tyskland efter första världskriget. Banken var också förvaltare för de internationella lån som ställts ut för att finansiera skadeståndet (*The Dawes and Young Loans*). Från starten har BIS även fungerat som ett forum för att underlätta samarbete mellan centralbanker, och då skadestandsfrågan snart bleknade flyttades fokus till samarbetet mellan centralbanker och andra organ i strävan efter monetär och fiskal stabilitet.³⁰

Idag är BIS en ”centralbankernas bank” och fungerar som motpart och clearingcentral vid centralbankers finansiella transaktioner. BIS är också ett center för monetär och ekonomisk forskning och deltar aktivt i den internationella debatten. BIS bistår centralbanker och andra finansiella instanser i deras strävan att främja monetär och fiskal stabilitet. Detta görs genom direkta bidrag till internationellt samarbete och genom service till olika kommittéer som etablerats av centralbankscheferna, samt stöd till ett antal grupperingar med sekretariat inom BIS.³¹

2.2 BCBS

BCBS, Baselkommittén för banktillsyn, etablerades inom ramen för BIS i slutet av år 1974 av centralbankscheferna i G-10 länderna.³² Idag utgörs kommittén av företrädare för ländernas nationella tillsynsmyndigheter för bankers stabilitet. Även Europeiska kommissionen deltar i samarbete med Europeiska centralbanken som observatör. BCBS bildades i efterdyningarna av allvarliga störningar i internationella valuta- och bankmarknaderna, i synnerhet genom Bankhaus Herstatt's fallissemang i Västtyskland. Kommittén höll sitt första möte i februari 1975 och sammanträder tre till fyra gånger per år.

BCBS's huvudsakliga arbetsuppgift är att formulera allmänna tillsynsstandarder för finansiella företag. Detta arbete saknar dock i egentlig mening formell auktoritet och de slutsatser och rekommendationer som arbetet resulterar i äger inte laga kraft i medlemsländerna. Avsikten med kommitténs arbete är att formulera allmänna riktlinjer samt praxis som nationella myndigheter sedan tillämpar genom detaljarrangemang som bäst passar de egna nationella systemen. BCBS's uppgift är således att främja kongruens mot ett

---

³⁰ Bank for International Settlements, *BIS History*, tillgänglig 2005-11-20.

³¹ Bank for International Settlements, *BIS Activities*, tillgänglig 2005-11-27.

³² BCBS (2006 b), s 1.

gemensamt förhållningssätt och gemensamma standarder utan att i detalj försöka harmonisera medlemsländernas övervakningsmetoder och tekniker.³³

2.3 Basel I – de nuvarande kapitaltäckningsreglerna

I början av 1980-talet uppmärksammade kommittén att de stora bankernas kapitaltäckningsgrad försämrades kraftigt efter ett decennium av stark expansion inom banksektorn.³⁴ Med stöd från G-10 ländernas centralbankschefer bestämde sig kommittén för att agera genom att arbeta för gemensamma standarder för beräkning av kapitaltäckning i medlemsländerna. Således har kommitténs arbete under senare år i huvudsak berört ämnet kapitaltäckning.³⁵ År 1988 presenterades ett av Tiogruppens (G-10 ländernas) centralbankschefer godkänt förslag till gemensamma regler för kapitaltäckning och banktillsyn.³⁶ Avtalet går under namnet Basel I. Inom ramen för avtalet tillämpade man ett nytt ramverk för mätning av kreditrisk. Kärnan i ramverket är att varje bank ska hålla en minimigräns för kapitaltäckning på 8 % av bankens riskvägda tillgångar.³⁷ Således utgör ramverket en fastställd nivå mellan den risk banken möter och det kapital banken disponerar, och det är detta kapitalkrav som svenska banker lyder under idag.³⁸ Tanken med att hålla en sådan buffert mot risker och oväntade förluster var att risken för kriser skulle minska och att stabiliteten i det finansiella systemet öka. Syftet var även att harmonisera villkoren för banker i olika länder, eftersom systemet var avsett att omfatta alla internationella banker.³⁹

Allvarlig kritik har riktats mot Basel I. De finansiella kriserna under 1990-talet visade tydligt att den bristande anpassningen mellan kapitalkrav och risker minskar reglernas effektivitet. Regelverket är heller inte utformat för att hantera nya finansiella instrument på den alltmer snabbföränderliga marknaden. Detta leder till att kapitaltäckningsgraden enligt Basel I inte längre kan ses som ett trovärdigt mått på bankernas finansiella styrka.⁴⁰

---

³³ Ibid, s 1-2.

³⁴ Llewellyn et. al. (1989), s 86.

³⁵ BCBS (2006 b), s 2.

³⁶ Funerød (1994), s 82.

³⁷ Ibid, s 84.

³⁸ Finansinspektionen (2005), s 3.

³⁹ Ibid, s 3.

⁴⁰ Finansinspektionen (2001), s 2.

2.4 Basel II – de kommande kapitaltäckningsreglerna

Till följd av kritiken mot de gällande reglerna för kapitaltäckning föreslog BCBS i juni 1999 att det gamla regelverket från 1988 skulle förnyas och ersättas med ett uppdaterat ramverk. Efter ett omfattande samarbete med banker och industrirepresentanter publicerade kommittén Basel II den 26 juni 2004. Fördelarna med det nya ramverket anses vara att det utgör ett omfattande synsätt i att bedöma risker och kopplar bankernas interna riskbedömning till kapitaltäckningen. Detta utgör ett incitament för bankerna att förbättra sin riskhantering och riskmätning samt till att stärka ledningens medvetenhet om risker och riskhantering. Utveckling mot bättre riskbedömning som redan skett under senare år belönas genom att bankerna i större utsträckning får möjlighet att använda sig av interna riskbedömningsmodeller för kreditrisk och operationell risk.⁴¹

I likhet med de tidigare reglerna syftar ramverket till att förstärka konkurrensmässig jämlikhet mellan banker internationellt.⁴² Det nya regelverket är således skapat i syfte att implementeras globalt i alla internationellt aktiva banker på en konsoliderad basis.⁴³

Basel II är uppbyggt av tre pelare gällande kapitalreglering, tillsyn och granskning av riskbedömning samt regler för genomlysning av bankerna i syfte att uppnå marknadsdisciplin och ökad stabilitet i det finansiella systemet.

Pelare I består av minimikrav för kapitaltäckning, och kan sägas vara en uppdaterad version av Basel I. Under pelare I utförs beräkningen av kapitalkravet för bankens risker. En ny del i pelare I som skiljer Basel II från Basel I, är att finansiella institut nu inte bara ska ta hänsyn till kredit- och marknadsrisk i bedömningen av kapitalkravet, utan även operationell risk belastas med ett kapitalkrav.

I **pelare II** ska en bredare bedömning av bankernas riskhantering göras. Denna granskningsprocess syftar till att säkerställa att bankerna har tillräckligt med kapital för att täcka de samlade risker bankerna möter, men även till att uppmuntra bankerna att utveckla

---

⁴¹ BCBS (2006 a), ss 1-5.

⁴² Finansinspektionen (2001), s 3.

⁴³ Basel II är utformat för att tillämpas på internationellt verksamma banker, medan EU-direktivet anser att regelverket ska tillämpas på samtliga banker, oberoende av storlek.

bättre tekniker för riskhantering och övervakning.⁴⁴ Här kommer tillsynsmyndigheterna, i Sveriges fall FI, få en förstärkt roll i att övervaka den interna bedömningsprocessen av bankernas risker och beräkning av kapitaltäckning.

Pelare III behandlar genomlysning av bankernas riskhantering, hur marknad och allmänhet ska få tillräcklig insyn i bankernas verksamhet. Genom krav på offentliggörande av information kan marknadsdisciplin uppnås som ett komplement till tillsynsmyndigheternas övervakning av bankernas riskhantering.

2.5 Basel II - Operationell risk

Operationell risk definieras i Basel II som *risken för förluster från otillräckliga eller misslyckade interna processer, människor och system, eller från externa händelser*.⁴⁵

Definitionen utesluter strategisk risk, likviditetsrisk och ryktesrisk, men omfattar legal risk.⁴⁶

I pelare I kommer operationell risk att kunna kvantifieras genom tre olika metoder, vilka syftar till att spegla befintliga strukturer för organisationens riskhantering i ökande grad. Ju mer avancerad metod för beräkning av kapitalkravet, desto tydligare koppling mellan kapitalkravet och bankernas individuella mätning och hantering av operationell risk. Tanken är att banker ska förflytta sig i riktning mot mer avancerade beräkningsmodeller allteftersom mer sofistikerade metoder för mätning och hantering av risken utvecklas. Nedan beskrivs Basel II-ramverkets tre alternativa beräkningsmetoder.

2.5.1 Basmetoden

Den enklaste modellen för att beräkna kapitalkrav för operationell risk är *The Basic Indicator Approach*.⁴⁷ På svenska kallas denna metod för *basmetoden*. Denna metod tar endast hänsyn till bankens storlek, mätt i årlig bruttointäkt. Banken måste hålla kapital för att täcka operationell risk likvärdigt med ett genomsnitt av en fast procent av den positiva bruttointäkten över de senaste tre åren. Detta kan uttryckas enligt följande:

---

⁴⁴ BCBS (2006 a), s 162.

⁴⁵ Ibid, s 137.

⁴⁶ Se avsnitt 3.1.1.

⁴⁷ Ibid, s 144.

$$KBM = [\sum(BI_1 \dots BI_n * \alpha) / n]$$

Där

KBM = kapitalkravet under basmetoden

BI = Årlig bruttointäkt (ej negativ) över de tre senaste åren.

n = antal av de senaste tre åren med positiv bruttointäkt.

α = 15 %, vilket bestämts av BCBS och antas gälla för hela industrin.

Vid användande av denna metod ställs ett antal kvalitativa krav på bankens riskhantering. Dessa omfattar styrelsens aktiva roll i överseendet av bankens riskhanteringsramverk, riskhanteringssystemets natur och de resurser som avsätts till att finansiera detta.

2.5.2 Schablonmetoden

Den andra metoden för att beräkna kapitalkravet för operationell risk i banker är *The Standardized Method*. I Sverige går metoden under namnet *standardmetoden* eller *schablonmetoden*.⁴⁸ Här stärks kopplingen mellan nivån av operationell risk i bankens verksamhet och kapitalkravet genom att verksamheten kategoriseras i åtta olika affärsområden som ligger till grund för beräkningen. Kapitalkravet beräknas för varje enskilt affärsområde utifrån bruttointäkt multiplicerat med en faktor beta. Beta utgör ett substitut för relationen mellan förluster kopplade till operationell risk och nivån av bruttoinkomst för varje affärsområde, på industrinivå. Kapitalkravet för året beräknas sedan som ett genomsnitt av de tre senaste årens kapitalkrav. Detta kan skrivas som:

$$K_{STA} = \{ \sum_{\text{år 1-3}} \max[\sum(BI_{1-8} * \beta_{1-8})] \} / 3$$

Där

K_{STA} = Kapitalkravet under schablonmetoden

BI_{1-8} = Bruttointäkten under det givna året, i vart och ett av de åtta olika affärsområdena

β_{1-8} = En fast procentsats som sammanknyter kapitalkrav med bruttointäkt för vart och ett av de åtta affärsområdena.

De värden som BCBS specificerat för de olika affärsområdena återfinns nedan:

Affärsområde	Värde på Beta-faktor	Affärsområde	Värde på Beta-faktor
Corporate finance	18%	Payment and settlement	18%
Trading and sales	18%	Agency services	15%
Retail banking	12%	Asset management	12%
Commercial banking	15%	Retail brokerage	12%

För tillåtelse att avancera från användande av basmetoden till schablonmetoden finns det ytterligare ett antal kvalitativa kriterier som banken måste uppfylla i mätning och hantering av operationell risk.⁴⁹ Bland dessa finns krav på bankens riskhantering och styrning i form av oberoende riskkontroll och revisionsfunktioner, effektiv användning av

⁴⁸ Ibid, s 146-147.

⁴⁹ Ibid, s 148-149.

riskrapporteringssystem, att styrelse och ledning tar aktiv del i tillsynen samt en passande dokumentation av riskhanteringssystem. Vidare måste bankerna upprätta en oberoende riskhanterings- och styrningsprocess, som omfattar både utformning, tillämpning och granskning av den metodologi som används för operationell risk. Även krav på mätmetoder för och rapportering av operationell risk ställs i form av riskrapporteringssystem, kartläggningsprocesser och systematisk ansamling av data för operationell risk per affärsområde. Slutligen krävs att bankernas internrevisorer utför regelbundna genomgångar av riskhanteringsprocess och mätmetoder.

2.5.3 Internmätningssystemet

Den sista metoden för att beräkna kapitaltäckningskravet är egentligen en samling metoder, *Advanced Measurement Approaches, AMA*.⁵⁰ I svenska banker benämns metoden ofta *internmätningssystemet*. Tanken bakom internmätningssystemet är att kapitalkravet fullt ut ska beräknas utifrån bankens interna riskmätningssystem och grunda sig på såväl kvantitativa som kvalitativa egenskaper. För att få tillämpa en internmätningssystem metod ska bankens riskmätningssystem godkännas av aktuellt övervakningsorgan, i svenska bankers fall FI.

---

⁵⁰ Ibid, s 147.

3. Operationell risk i banker

Operationell risk är en allvarlig typ av risk som banker möter i sin verksamhet. Detta beror på att operationella förluster kan inträffa hastigt och oväntat vilket ökar risken för spridningseffekter mellan bankerna om exponeringar inte kan reduceras i tid. Faktorer som strukturomvandlingar, nya verksamheter, internationalisering och ny teknik har enligt den allmänna uppfattningen medfört att dessa risker ökat under senare år.⁵¹ Samtidigt är hanteringen av operationell risk fortfarande under utveckling, vilket motiverar vårt intresse för denna typ av risk.

I syfte att förstå fenomenet operationell risk i banker inleds detta avsnitt med en diskussion om definition och gränsdragning gentemot andra risker, följt av en redogörelse av teori kring hantering och kvantifiering av risken. Basel II är det enda regelverk idag som i detalj avser att påverka hur bankerna hanterar och kontrollerar operationell risk. Vi har därför valt att belysa operationell risk utifrån de föreskrifter som ställs upp i detta ramverk.

3.1 Teorietiskt Ramverk

3.1.1 Definition av operationell risk i banker

Risk i en affärsverksamhet kan i vid mening definieras som potentialen för att en händelse eller pågående trend orsakar framtida förluster eller variation i framtida intäkter.⁵² För den samlade risk som företaget möter tillämpar Johansson (1995) benämningen *totalrisk*.⁵³ Företagets totalrisk kan på ett övergripande plan delas upp i rörelserisk respektive finansiell risk enligt:

$$\text{Totalrisk} = \text{Rörelserisk} + \text{Finansiell risk}$$

Totalrisken mäts som spridningen i räntabilitet på företagets eget kapital, R_E . Räntabilitet på eget kapital är ett mått som syftar till att bedöma företagets lönsamhet genom att visa företagets vinst uttryckt i procent av eget kapital. Totalrisken utgör således variationen i

---

⁵¹ Sveriges Riksbank (2000), s 9.

⁵² Marshall (2001), s 24.

⁵³ Johansson (1995), s 44.

företagets lönsamhet. Röntabiliteten på eget kapital kan vidare definieras genom komponenterna röntabiliteten på totalt kapital (R_T), den genomsnittliga låneröntan (R_S) och skuldsättningsgraden (kvoten skulder genom eget kapital, S/E) uttryckt genom det så kallade hävstångssambandet:

$$R_E = R_T + (R_T - R_S) * (S/E)$$

Ur hävstångssambandet kan rörelserisken härledas som spridningen i röntabilitet på företagets totala kapital (R_T). Detta är ett mått som är opåverkat av företagets kapitalstruktur och utgör således skillnaden mellan spridningen i röntabiliteten på eget kapital och finansiell risk. R_T beräknas som företagets resultat före röntekostnader genom totala tillgångar (företagets balansomslutning) och beror således av den totala företagspolitiken förutom finansieringspolitik. Den sistnämnda utgör istället källan för företagets finansiella risk.

Johanssons riskmodell grundar sig på en vid definition av företag som finansiella system med tonvikt på samband mellan anskaffning av finansiella resurser och betingande kapitalbehov.⁵⁴ Bankers verksamhet skiljer sig på många sätt från den typ av verksamhet som bedrivs i traditionella tillverkningsföretag. Banker tillverkar inte och säljer gripbara produkter, utan tar emot inlåning med kort tidsperspektiv av allmänheten och lånar ut med ett längre tidsperspektiv. För att klargöra hur begreppet operationell risk i banker kan placeras i Johanssons övergripande modell behövs kompletterande teori.

Carey & Stulz (2005), Cagan (2001), och Lopez (2002) definierar tre huvudsakliga riskkategorier som banker möter i sin verksamhet.⁵⁵ Dessa är marknadsrisk, kreditrisk och operationell risk. Dessa tre risker kan således ses som en kategorisering av Johanssons allomfattande definition av rörelserisk. Marknadsrisk definieras som risken för förluster till följd av förändringar i marknadspriser på finansiella instrument.⁵⁶ Vanliga underkategorier till marknadsrisk är ränterisker och växelkursrisker.⁵⁷ Kreditrisk härstammar ur osäkerhet rörande om en beviljad kredit kommer att återbetalas fullt ut.⁵⁸ Denna osäkerhet härstammar ur svårigheter att förutsäga den makro- och företagsekonomiska utvecklingen samt

---

⁵⁴ Ibid, s 9.

⁵⁵ Carey & Stulz (2005), ss 11, Cagan (2001), ss 4, Lopez (2002), s 1.

⁵⁶ Carey & Stulz (2005), ss 11, jämför med BCBS (2006 a), s 157.

⁵⁷ BCBS (2006 a), ss 166-186.

⁵⁸ Funered (1994), s 45, jämför BCBS (2000), s 1.

informationsasymmetrier mellan banken och dess motparter.⁵⁹ Både kredit- och marknadsrisker mäts genom de transaktioner som ger upphov till riskerna och är således lätta att identifiera.⁶⁰

För operationell risk är en enhetlig definition i likhet med kreditrisk och marknadsrisk enligt ovannämnda författare svårare att finna. Marshall (2001) förklarar detta med att operationell risk utgör potentialen för *samtliga* störningar av företagets processer: allt från fel begångna i företagets redovisning, fel begångna av personal, fallissemang i IT-system till sabotage av företagets verksamhet.⁶¹ Operationell risk kan således ses som en bred ram inom vilken olika typer av exponeringar kan innefattas, vilket medför att mätning av operationell risk genom en exakt definition av begreppet blir mycket svår. Enligt Power (2002) och Marshall (2001) har av denna anledning kategorin operationell risk historiskt sett betraktats som ett residuum; ”det som blir över” då man definierat marknads- och kreditrisker.

Synen på operationell risk som ett residuum dominerade fram till slutet av 1990-talet då Basel II-förslaget utvecklades och operationell risk fick ett genomslag som egen riskkategori.⁶² BCBS väljer som tidigare nämnts att definiera operationell risk som risken för förluster från otillräckliga eller misslyckade interna processer, människor och system, eller från externa händelser.⁶³ Definitionen omfattar legala risker men BCBS har valt att utesluta strategisk-, ryktes- och likviditetsrisk ur definitionen och således ur kapitalkravet för operationell risk. Valet att utesluta strategisk risk och likviditetsrisk motiveras med att risken inte går att kvantifiera med dagens metoder och därför inte kan omfattas av kapitalkravet i pelare I.⁶⁴ Bankerna uppmuntras dock att bevaka risken under pelare II samt fortsätta arbetet med att utveckla mer sofistikerade metoder för kvantifiering av strategisk risk.⁶⁵ Uteslutningen av ryktesrisk ur definitionen förklaras med att ryktesrisk, trots att den är av stor vikt för banker, anses vara en sekundär risk som orsakas av marknadsrisk, kreditrisk och operationell risk sammantaget.⁶⁶ Utelämnandet av dessa risktyper medför att marknadsrisk, kreditrisk samt operationell risk inte täcker samtliga de risker banker möter i sin verksamhet. Operationell

---

⁵⁹ Funerud (1994), s 45.

⁶⁰ Marshall (2001), s 24.

⁶¹ Marshall (2001), s 25.

⁶² Power (2003), s 2.

⁶³ BCBS (2006 a), s 137.

⁶⁴ Carey & Stulz (2005), s 15.

⁶⁵ BCBS (2006 a), ss 204-208.

⁶⁶ KPMG International (2003), s 3.

risk kan därmed inte längre ses som ett residuum utan måste identifieras och mätas som en egen riskkategori i likhet med marknadsrisk och kreditrisk.

Det har dock riktats kritik mot Basel II-ramverkets syn på operationell risk som en egen riskkategori i likhet med marknadsrisk och kreditrisk (inte residuum). Detta hänger främst samman med svårigheten att skilja riskerna åt och kritiker menar att operationell risk förr eller senare dyker upp som marknadsrisk eller kreditrisk i bankernas riskmätningssystem.⁶⁷ Detta är dock missledande ur ett riskhanteringsperspektiv. En operationell risk som felaktigt definieras som en marknadsrisk eller kreditrisk kan visserligen medföra att konsekvensen i sig registreras, men analysen av incidenten samt eventuella åtgärder som tas i förebyggande syfte blir felaktiga och missriktade.⁶⁸ En ökad medvetenhet om denna problematik är en drivande faktor i utvecklingen mot synen på operationell risk som mer än en residuumkategori.

3.1.2 Kvantifiering och hantering av operationell risk

Övergripande kan sägas att hanteringen av operationella risker består i att definiera och identifiera *möjliga förlusthändelser* och *konstaterade förluster*, samt analysera dessa och försöka skapa en modell som beskriver riskerna.⁶⁹ Det har inom litteraturen på området föreslagits ett antal alternativa sätt på vilka riskerna kan hanteras och mätas. Både kvalitativa och kvantitativa metoder finns.

Kvalitativa metoder består ofta av riskbedömning samt riskindikatorer.⁷⁰ Metoden för kvalitativ riskbedömning skiljer sig åt mellan banker, grundstrukturen är dock allmängiltig och bygger på matriser som identifierar och mäter risk i termer av sannolikhet och beloppsmässig storlek. Data som används är både existerande och framåtblickande (även extern data kan användas) och utmynnar i en scenarioanalys i syfte att identifiera allvarliga risker. Riskindikatorer är utvalda faktorer som kan ge tidiga varningssignaler för operationella risker. Till skillnad från riskbedömning bygger riskindikatorer endast på existerande, observerbar data.⁷¹

---

⁶⁷ Ibid, s 6.

⁶⁸ Ibid, s 7.

⁶⁹ Marshall (2001) s 29.

⁷⁰ KPMG International (2003), s 16.

⁷¹ KPMG International (2003), s 16. Se även Hiwatashi (2002), s 3.

Bland kvantitativa metoder nämns förlustdatabaser, extern förlustdata samt kapitalmått vars syfte är att på ett explicit sätt allokera kapitalkrav till verksamhetsdelar baserat på den risk de möter.⁷² Förlustdatabaser består av registrerade operationella förluster över en viss beloppsmässig miniminivå. Även indirekta förluster och förluster som organisationen lyckats undvika kan ingå.⁷³ Extern förlustdata är data från andra delar av industrin som finns tillgänglig genom offentliga kanaler, exempelvis *industry benchmarks*, och genom olika interna sammanslutningar. Bland kapitalmått för allokering av kapital nämns *The Indicator Approach*, där en viss procent av bankens bruttointäkter får utgöra ett estimat för operationell risk.⁷⁴

Hiwatashi (2002), Jameson (2002), Sheedy (1999) samt Kuipers (2002) beskriver hur operationell risk kan kvantifieras med olika metoder utifrån två olika perspektiv. *Top-down*-perspektivet innebär att man på makronivå försöker estimerar den operationella risken utan att identifiera de egentliga händelserna eller anledningarna till förluster.⁷⁵ Detta kan utföras på ett antal sätt. Explicit består denna metod enligt Jameson (2002) och Kuipers (2002) ofta i att man först beräknar det för banken totala behovet av kapital för täckning av operationell risk med hjälp av extern förlustdata, exempelvis *industry benchmarks*. Därefter fördelas kapitalkravet på bankens olika verksamhetsområden.⁷⁶ Fördelen med denna metod är att den är enkel att förstå och implementera.⁷⁷ Det finns dock en risk i att förlita sig för mycket på extern förlustdata eftersom operationella risker kan vara starkt sammankopplade med individuella institutioner.⁷⁸ Hiwatashi (2002) ger exempel på metoder inom *top-down*-perspektivet, exempelvis *The Indicator Approach* som nämnts ovan. Metoden baseras på att operationell risk ses som ett residuum, ett synsätt som enligt Sheedy (1999) utgör en grundläggande förutsättning för metoder inom *top-down*-perspektivet.⁷⁹

Det andra perspektivet går under namnet *bottom-up* och mäter operationell risk baserat på identifierade händelser som förklarar mekanismen bakom hur och varför operationell risk uppstår.⁸⁰ I detta perspektiv får riskhantering en utökad roll och individuella risker kan

---

⁷² Jameson (2002), s 3.

⁷³ KPMG International (2003), s 15.

⁷⁴ Hiwatashi (2002), s 2.

⁷⁵ Ibid, s 2.

⁷⁶ Jameson (2002), s 2.

⁷⁷ Kuipers (2002), s 13.

⁷⁸ Jameson (2002), s 2-4.

⁷⁹ Sheedy (1999), s 20.

⁸⁰ Hiwatashi (2002), s 2, se även Kuipers (2002), s 13.

identifieras, vilket ger banken möjlighet att bättre förstå sin egen riskprofil.⁸¹ Hiwatashi (2002) och Jameson (2002) ger exempel på metoder som används inom perspektivet. Dessa inkluderar i huvudsak förlustdatabaser, olika typer av scenarioanalys (i likhet med metoden för riskbedömning ovan) samt användandet av riskindikatorer.⁸² Hiwatashi (2002) poängterar att det är angeläget att mäta operationell risk baserat på inte enbart historiska data utan även med bas i scenariodata med framåtblickande ansats. Skälet till detta är den snabba förändringstakten inom bankindustrin idag. Genom tillgång till extern data och andra bankers förlusthändelser kan en framåtblickande scenarioanalys utföras. Historiska och framåtblickande data kombineras ofta av banker med en mer avancerad riskhantering i syfte att få bästa möjliga uppskattning.⁸³

Enligt Jameson (2002) går utvecklingen på området dock mot ökad användning av förlustdatabaser.⁸⁴ Ett problem med att utgå ifrån historiska data i förlustdatabaser är att operationella förluster inte går att likställa med operationell risk. Om de konstaterade förlusterna i förlustdatabasen hade varit systematiska över tid hade risken eliminerats eftersom man då kunnat gardera sig för dessa.⁸⁵ Power (2001) instämmer i resonemanget och framhåller att signifikanta operationella förluster avseende enskilda händelser är ovanliga, vilket är problematiskt eftersom det är angående dessa stora och effektfulla händelser som det behövs mest data ifall förlustdatabaser ska anses vara relevanta. Power riktar ytterligare kritik mot förlustdatabasernas säkerhet, vilken undermineras av de definitionsmässiga svårigheter som finns angående operationella risker och således operationella förluster.

Avseende bankers användande av de två perspektiven i praktiken, identifierar Jameson (2002) och Hiwatashi (2002) två konkurrerande filosofier. I den första kategorin återfinns de banker som tar ett kapitalmått som har räknats fram genom ett top-down-perspektiv varefter detta kapital justeras genom olika kvalitativa bedömningar i enlighet med bottom-up-perspektivet. I den andra kategorin finns de experter som tror att inkludandet av kvalitativa bedömningar i beräkningarna kan fördunkla verkligheten, och att bankens kapitalkrav ska beräknas enbart på hårddata utifrån det senare perspektivet.⁸⁶ Oberoende av vilken metod som tillämpas vid beräkning av kapitalkravet sker stora förändringar i bankers sätt att mäta och hantera

---

⁸¹ Kuipers (2002), s 13.

⁸² Hiwatashi (2002), s 2.

⁸³ Jameson (2002), s 4.

⁸⁴ Ibid, s 3.

⁸⁵ Ibid, s 2.

⁸⁶ Hiwatashi (2002), s 2, se även Jameson (2002), s 3.

operationell risk. Jameson (2002) framhåller att banker idag kombinerar metoder som tidigare sågs om konkurrerande för att förbättra sin riskmätning. Metoder för att mäta operationell risk kompletteras med traditionell riskhantering såsom självbedömningar i syfte att öka incitament för god riskhantering.⁸⁷ Hur banker ska utveckla en metod för att kvantifiera operationell risk är under utveckling och det finns inga bra, entydiga svar på frågan idag. Författarna är ense om att processen kommer att ta tid, och att en snabb övergång till ofullständiga mätmetoder inte gynnar riskhantering i enlighet med BCBS's avsikter.

3.2 Empiri – definition av operationell risk

Bankernas formella definition av operationell risk överensstämmer med den som lämnas av BCBS's även om det förekommer en variation i ordval. Detta bekräftades under intervjuerna, där flera av bankerna poängterade att operationell risk är ett välkänt fenomen. Några intervjupersoner nämnde dock att frågan inte uppmärksammades i samma utsträckning tidigare och den gemensamma terminologin har utvecklats under senare år.⁸⁸

Vad som omfattas av definitionen är ett mer komplext område. Under intervjuerna framkom ett antal olika exempel på vad som kan utgöra en operationell risk och hur risken kan bedömas. Nedan ges exempel på ett antal incidenter som enligt olika intervjupersoner bör placeras i kategorin operationella risker.

Operationella risker kan uppstå både direkt och indirekt i samband med en enskild riskhändelse. Detta kan exemplifieras med de kostnader som uppstår vid ett bankrån.⁸⁹ Den direkta förlusten uppkommer i samband med att rånaren får med sig pengar, men senare uppstår även indirekta kostnader i samband med hantering av eventuella konsekvenser, exempelvis upprättande av en krisgrupp.

Ett annat exempel på en typisk kostnad som uppstår genom operationell risk i banker är det fall då en banks internetjänst på grund av tekniska problem är otillgänglig i några timmar.⁹⁰ Denna händelse behöver inte i sig utgöra en kostnad för banken, men om en kund under tiden bankens hemsida inte fungerat försökt genomföra transaktioner och på grund av datahaveriet

---

⁸⁷ Jameson (2002), s 1, Hiwatashi (2002), s 4.

⁸⁸ Bank 2, Rev 1.

⁸⁹ Bank 2.

⁹⁰ Rev 1.

gör en förlust kan banken senare bli tvungen att ersätta kunden för detta. Den uppkomma kostnaden är en indirekt konsekvens av ett fel i bankens datasystem. Eftersom merparten av verksamheten idag bygger på datasystem är haverier i dessa system en stor källa till risk.⁹¹

En relaterad operationell risk av betydande storlek är personal.⁹² Eftersom personalen använder bankens datasystem och lägger in parametrar för transaktioner i systemen, finns det även här risk för att en felaktig handhavande genom bristande kunskap eller rutiner leder till skada och kostnader för banken.

Ovanstående resonemang leder till en diskussion om svårigheten att definiera och särskilja operationell risk från andra risker. Som exempel antas att en kreditförlust uppstår på grund av att en banktjänsteman utför en felaktig bedömning av en kunds kreditförmåga.⁹³ Traditionellt sett skall förlusten i bankernas system klassificeras som en konsekvens av kreditrisk, men detta är idag inte ett självklart val. Ett alternativt synsätt är att banktjänstemannen som enskild faktor utgör en operationell risk, och förlusten bör därmed klassas som operationell risk. Under intervjuerna framkom att denna typ av gränsdragningsproblematik är en av de stora svårigheterna med att bedöma operationell risk.⁹⁴ En störning i bankens verksamhet behöver inte utgöra en förlusthändelse på kort sikt, men måste inkluderas i riskbedömning på sikt då den kan komma att utgöra en reell förlust i framtiden.⁹⁵ I teorin skulle det således kunna vara mycket små, till synes helt triviala fel eller misstag som till slut leder till större, mer betydelsefulla fel.⁹⁶

3.3 Empiri – Kvantifiering och hantering

Arbetet med operationella risker har karaktäriserats av tre delmoment: att identifiera, övervaka och reducera operationell risk i verksamheten.⁹⁷ Baseldirektivet har bidragit till att ytterligare ett arbetsmoment inkluderats i arbetsgången, nämligen att kvantifiera operationell risk.

---

⁹¹ Rev 1, Rev 3.

⁹² Rev 1.

⁹³ Rev 1.

⁹⁴ Rev 1, Rev 3, Bank 1.

⁹⁵ Bank 1.

⁹⁶ Rev 3.

⁹⁷ Bank 1.

Problemet med operationell risk är dock att den till sin natur inte alltid är direkt mätbar utan bara går att se i relation till historik och möjliga utfall.⁹⁸ Detta ställer krav på bankernas riskhanteringssystem. I de kriterier som Basel II uppställer nämns att bankerna systematiskt ska spåra förlustdata samt upprätta ett system för att identifiera riskerna. I våra intervjuer framkom att det första kriteriet i huvudsak hanteras genom införandet av förlustdatabaser⁹⁹, medan det andra sker genom självvärderingar och kartläggning av risk genom riskindikatorer.

Förlustdatabaser kan ses som ett försök att mäta operationell risk i förhållande till historik, medan självvärderingar och riskindikatorer är hjälpmedel i att bedöma riskpotential.

3.3.1 Förlustdatabaser

Basel II ställer kvalitativa och kvantitativa krav på god riskhantering som bankerna måste uppfylla om de avser att använda sig av någon av de två mer avancerade modellerna för beräkning av operationell risk i kapitalkravet. För de banker som avser att använda sig av schablonmetoden¹⁰⁰ ställs krav på att bankerna inför förlustdatabaser i sin riskhantering. I de förlustdatabaser svenska banker använder sig av skall incidenter med anknytning till operationell risk registreras, och tanken är att detta skall medföra att databasen uppvisar faktiska kostnader för incidenter.¹⁰¹ Alla de fyra stora bankerna arbetar därför i dagsläget med förlustdatabaser.¹⁰² Flera av bankerna uppger dock att de även tidigare arbetat med att metodiskt registrera förluster,¹⁰³ medan en av bankerna uppger att förlustdatabasen upprättats först år 2002, som en direkt konsekvens av Basel II. Kapitaltäckningsreglerna har medfört att förlustrapporteringen har blivit mer formell, strukturerad och heltäckande, dvs. omfattar fler typer av operationella risker.¹⁰⁴

För att exemplifiera hur en förlustdatabas fungerar beskrev en av bankerna kortfattat den förlustdatabas de använder sig av. Denna omfattar både positiva och negativa faktorer som en incident medfört.¹⁰⁵ Således beräknas ett netto av försäkringar och återvinning mot förluster.

---

⁹⁸ Bank 1.

⁹⁹ Rev 1.

¹⁰⁰ Se avsnitt 2.4.2.

¹⁰¹ Rev 1, Bank 2.

¹⁰² Bank 1, Bank 2, Bank 3, Bank 4.

¹⁰³ Bank 1, Bank 3, Bank 4.

¹⁰⁴ Bank 2.

¹⁰⁵ Bank 2.

Som komplement till förlustdatabasen använder sig banken i dagsläget av andra databaser som benchmark, exempelvis ORX & British bankers association.

Förlustdatabaserna kan dock användas på många olika sätt. En annan av bankerna anser sig ligga i framkant på området, och har ett system med väl utvecklade ”*standard operating procedures*” och instruktioner i banken.¹⁰⁶ Såväl intern data som data från den globala finansmarknaden används i beräkningen av operationella förluster. Banken anser dock att det är för svårt för en utomstående att förstå komplexiteten i bankens verksamhet, och vill därför inte i närmare detalj beskriva det tillvägagångssätt som används.

Under intervjuerna framkom dock att förlustdatabaserna anses vara av begränsad nytta i arbetet med att kvantifiera operationell risk. När bankerna mäter operativ risk eftersöks den fulla ekonomiska konsekvensen av en incident, både direkta och indirekta kostnader.¹⁰⁷ Detta är ett komplicerat arbete utifrån den gränsdragningsproblematik mellan olika typer av risker som beskrivits ovan, och två banker är av åsikten att en fullständig kvantifiering av operationell risk i praktiken är omöjligt.¹⁰⁸

En av svagheter med de förlustdatabaser som används är att alla potentiella förlushändelser inte registrerats tidigare, vilket ligger i sakens natur eftersom de ännu inte inträffat. En annan svaghet är att förlustdatabaser endast registrerar beloppsmässiga förluster och inte tar hänsyn till incidenter som inte genererar en direkt transaktion men är till skada för banken.¹⁰⁹

Andra problem som kan uppstå vid användning av förlustdatabaser är det kan vara svårt att finna incitament för anställda att rapportera incidenter.¹¹⁰ Anställda som själva begått misstag är kan tänkas vara ovilliga att rapportera incidenter i bankens förlustdatabas, om inte någon form av belöningsprogram införs i detta syfte. De incidenter som ska registreras i förlustdatabasen måste även definieras för de anställda genom exempelvis styrdokument. Om dessa blir för exemplifierade till sin natur kan det styra de anställdas uppfattning om vad

---

¹⁰⁶ Bank 4.

¹⁰⁷ Bank 2.

¹⁰⁸ Bank 3, Bank2.

¹⁰⁹ Bank 2.

¹¹⁰ Rev 3.

operationell risk egentligen är och i sin tur påverka tolkningen av vilka incidenter som därmed ska registreras i förlustdatabasen, så att viktiga händelser utelämnas.¹¹¹

Ett försvar av förlustdatabaserna är dock att de kommer att bidra med större nytta på lång sikt.¹¹² Problemet idag är som tidigare nämnts att potentiella riskhändelser som inte ännu inträffat inte heller registrerats. Allteftersom förlustdatabaser fylls på med incidenter kommer dock mönster i operationella riskhändelser att kunna skönjas. Anledningen till att bankerna inte har arbetat med förlustdatabaser en längre tid är att de saknat kunskap om vikten av operationell risk och fördelarna som kan uppnås genom ökad kontroll av dessa risker.¹¹³

Förlustdatabaser under Basel II syftar till att mäta historik av operationell risk i bankernas verksamhet. Som ovan nämnts kan dock operationell risk inte ses endast i ljuset av historiska incidenter, även möjliga utfall av risken måste tas i beaktning. Detta hanterar bankerna på olika sätt eftersom de har olika sätt att implementera arbete med operationell risk i organisationen.¹¹⁴ Exempel på metoder och angreppssätt redovisas i följande stycken.

3.3.2 Självutvärderingar

Som komplement till förlustdatabaserna använder sig bankerna av metoder för att fånga andra aspekter av operationell risk än redan inträffade förluster. I detta är självutvärderingar ett viktigt redskap.¹¹⁵ Detta förfarande tillåter identifiering, men även till viss del kvantifiering av operationell risk.¹¹⁶ Det hjälper till att fylla igen hålen efter bakåtblickande förlustdatabaser. Detaljerna varierar, men universellt är användandet av matriser för att identifiera olika operationella risker inom bankens olika affärsområden.¹¹⁷ En av bankerna var villig att närmare beskriva hur självutvärderingar används i praktiken.¹¹⁸ I bankens självutvärderingsprocess klassificeras olika typer av operationell risk inom individuella affärsområden i ett antal ”boxar”, vanligtvis 30 – 40 stycken. Denna översikt av operationella risker inom de olika affärsområdena analyseras sedan och en riskprofil med medföljande åtgärdsplan utarbetas för varje enskilt affärsområde.

---

¹¹¹ Rev 3.

¹¹² Rev 2, Bank 2.

¹¹³ Rev 2.

¹¹⁴ Rev 1.

¹¹⁵ Bank 2.

¹¹⁶ Rev 4.

¹¹⁷ Årsredovisning 2005: Bank 1, Bank 2, Bank3, Bank4.

¹¹⁸ Bank 2.

3.3.3 Riskindikatorer

Till sin hjälp i analys och kartläggning av operationella risker använder sig många banker av en modell vid namn *ERM (Enterprise Risk Management)*.¹¹⁹ Operationell risk ses som bestående av fyra hörnstenar; ¹²⁰ *People, Processes, Systems* samt *Internal events*. Dessa riskområden analyseras genom ERM. Modellen kartlägger operationella risker utifrån ett diagram som delas in i fyra fält, med kostnad för risken på y-axeln och sannolikheten för att risken ska inträffa på x-axeln. Riskerna kategoriseras in i frekventa risker med liten påverkan, sällsynta risker med liten påverkan, frekventa risker med stor påverkan och slutligen sällsynta risker med stor påverkan. Denna kartläggning är en uppgift där bankerna ofta tar revisionsbyråerna till hjälp. Avsikten är att modellen ska användas för att mäta kostnaderna för riskerna. En av revisionsbyråerna riktar därför hård kritik mot de enkla modellerna för beräkning av operationell risk i kapitalkravet som bankerna i första hand kommer att använda sig av efter införandet av Basel II. Dessa metoder (bas- och schablonmetoden) tar inte hänsyn till de redan tillgängliga ERM-beräkningarna av kostnader hänförliga till operationell risk.¹²¹

Även bankerna har synpunkter på Basel II ur detta perspektiv. Exempelvis riktar bankerna kritik mot den i ramverket uppvisade oförmågan att vägleda bankerna i att kvantifiera risk. Ovan nämnda komponenter finns som underliggande kriterier, men hur de ska användas specificeras inte. BCBS har hittills inte lyckats presentera en tillräckligt bra metod för att bankerna ska kunna kvantifiera operationell risk, samtidigt kan de nya reglerna inspirera banker till att försöka ”finna sanningen” om operationell risk på ett sätt som begreppet genom sin natur inte tillåter.¹²² Detta exemplifieras genom en beskrivning av vissa tyska och japanska bankers tolkning av Basel II som lämnades av en av intervjupersonerna. Dessa banker kan spendera betydande resurser på att mäta och registrera beloppsmässigt obetydliga händelser som kan klassificeras som operationell risk enligt definitionen i Basel II.¹²³ Intervjupersonen poängterade att den bank han företrädde är försiktig med att försöka mäta och registrera alla händelser som i vid mening kan klassificeras som operationell risk, eftersom det inte anses vara värt de enorma resurser som det skulle ta i anspråk. Förfarande bidrar enligt intervjupersonen inte automatiskt till en bättre riskhantering på lång sikt.

---

¹¹⁹ Rev 1 och Rev 2.

¹²⁰ Rev 1.

¹²¹ Rev 1.

¹²² Bank 1.

¹²³ Bank 1.

Kritik mot de metoder som presenterats av BCBS framförs även av den bank som var villig att beskriva arbetet med förlustdatabas och självutvärderingar ovan. Banken påbörjade arbetet med att analysera operationella risker genom självutvärderingar redan 1998, långt innan upprättandet av en förlustdatabas framtvingades genom Baseldirektivet.¹²⁴ Om förlustdatabasen tillsammans med självutvärderingar räcker som verktyg för att bedöma operationell risk är någonting som banken utreder för tillfället.

3.3.4 Kontroll – utveckling och hantering av operationell risk

I diskussionen ovan framkommer flera svårigheter med att kvantifiera operationell risk. Vikten av att kunna kvantifiera risken råder det däremot delade meningar om. Basel II syftar inte bara till att kvantifiera operationell risk, en viktig del är också att förbättra riskhantering och intern kontroll i bankernas verksamhet.

Under intervjuerna framkom att bankerna ser de mjuka delar som införts i Basel II som huvudsakligen fördelaktiga. En av bankerna uttrycker det som att reglerna är till för att ”knyta ihop säcken”, hitta en gemensam terminologi och ramverk för att samla upp all riskhantering i verksamheten.¹²⁵

Majoriteten av våra intervjupersoner uttryckte uppfattningen att syftet med införandet av operationell risk i Basel II är att öka medvetenheten kring begreppet. Ramverket skapar mervärden i form av krav på kompletterade information kring samtliga risker, information om synergieffekter mellan risker, översiktsbild av riskhantering och risksituation, förbättrad kommunikation mellan olika enheter och nivåer i organisationen, samt att frågan hamnar på ledningsnivå istället för enhetsnivå och placeras på ”styrelsens bord”. På så sätt anser man att införandet av de nya reglerna kan vara till hjälp för bankerna i att utveckla sina rutiner för bra riskhantering.

En bank anser att Basel II har bidragit till att öka kvaliteten på bankernas riskhantering genom att renodla och sätta fokus på begreppet operationell risk.¹²⁶ Banken framhåller dock att kontrollmiljö inte spelar någon roll för kapitalkravet i den form det kommer att beräknas vid införandet av de två enklare metoderna i Basel II, men tanken med reglerna på lång sikt är att stimulera en bättre riskhantering. Bankföreningen delar denna åsikt, och anser att ett

---

¹²⁴ Bank 2.

¹²⁵ Bank 2.

¹²⁶ Bank 1.

huvudsakligt syfte med de nya reglerna för beräkning och redovisning av operationell risk i bankernas kapitalkrav är att driva utvecklingen av ”best practice” på området.

Som ovan nämnts anser flera av intervjupersonerna att bankerna under senare år ökat fokus på operationell risk.¹²⁷ Denna utveckling behöver dock inte bero på införandet av de nya reglerna i Basel II, utan kan härstamma ur en ökande medvetenhet om behovet av att arbeta med dessa frågor för att begränsa risken för förluster.¹²⁸ En åsikt är att denna medvetenhet uppstod som en direkt effekt av den svenska bankkrisen i början av 1990-talet.¹²⁹ Bankkrisen kan härledas ur ett flertal faktorer med ursprung i dålig samordning mellan penning- och finanspolitik, men även bankernas riskhanterig var en bidragande faktor.¹³⁰ En annan av intervjupersonerna var övertygad om att utvecklingen till stor del drivs av sunt förnuft. För att driva en framgångsrik affärsverksamhet är det viktigt att arbeta med riskerna i verksamheten. Som intervjupersonen själv uttryckte saken: *”Man kan sova gott på natten om man vet att operationell risk hanteras och är under kontroll.”*¹³¹

3.3.5 Övriga åsikter om Basel II och ingående beräkningsmodeller

En vanlig uppfattning är att bankerna skulle ha satt fokus på hantering av operationella risker även utan uppkomst av Basel II och att utvecklingen går mot en ökad allmän medvetenhet om operationell risk. Möjligtvis kan reglerna ge en bra effekt om man uppnår syftet att belöna banker med bra riskhantering.¹³² Syftet och tanken på lång sikt med de nya kraven är att ekonomiskt belöna banker med god riskhantering och bestraffa banker med otillräcklig riskhantering,¹³³ frågan är således om modellerna kan uppfylla detta krav.

I de enklaste modellerna för beräkning av kapitalkravet i Basel II är nyheten med krav på att inkludera operationell risk egentligen ingen nyhet i praktisk bemärkelse.¹³⁴ Operationell risk har tidigare implicit räknats med i kapitalkravet på 8 % (ca 2% av kapitalkravet uppskattades vara hänförligt till operationell risk). I utformandet av de nya kraven har BCBS ”räknat baklänges” och kommit fram till att kapitalkravet landar på ungefär samma nivå som tidigare om man tar ca 15 % av intäktsnettot. Detta leder till att bankerna inte får någon fördel av att

---

¹²⁷ Rev 1, Bank 4, Rev 2, Rev 3, Aktiespararna.

¹²⁸ Bank 2, Bank 4, Rev 2.

¹²⁹ Bank 4, Aktiespararna., Rev 3, Rev 1.

¹³⁰ Aktiespararna.

¹³¹ Rev 3.

¹³² Rev 1.

¹³³ Rev 1.

¹³⁴ Bankföreningen.

bättre hantera operationella risker. Det enda fallet där en omsorgsfull riskhantering skulle kunna ge en sänkning av kapitalkravet under dessa förutsättningar är om de administrativa kostnaderna för riskhanteringen skulle bli så stora att intäktsnettot sjunker.¹³⁵

Det finns fall där finansiella bolag kan dra ekonomisk fördel av att använda sig av de enklare modellerna. Detta eftersom den risk bolagen bär i sin verksamhet skulle medföra ett högre kapitalkrav än 15 % av intäktsnettot. Företag med stor andel av sina intäkter från ”trading & sales” eller ”corporate finance”, som karaktäriseras av hög operationell risk, kan med fördel använda sig av basmetoden eftersom betafaktorn i schablonmetoden är 18 % för dessa verksamheter medan basmetoden ger 15 %.¹³⁶

Tanken med de två enklare modellerna för beräkning av operationell risk i kapitalkravet är att de ska ligga till grund för bankernas senare utveckling av en internmättningsmodell.¹³⁷ Två nordiska storbanker har ansökt om att få beräkna kapitalkravet med en internmättningsmodell direkt från 2007. Detta följer av att bankerna ingår i ett internationellt bankkonsortium och kan dela data med flera aktörer i syfte att bygga upp modeller.¹³⁸ I ett längre perspektiv tror dock vissa av de intervjuade att samtliga stora svenska bankerna kommer att ansöka om att få tillämpa internmättningsmetoden för att beräkna kapitalkravet för operationell risk.¹³⁹

En åsikt bland de intervjuade är att internmättningsmetoden är den metod som kommer att medföra det lägsta kapitalkravet för banker, vilket också utgör det huvudsakliga incitamentet för bankerna till att använda sig av denna metod.¹⁴⁰ Dessutom medför det legitimitet att få ett godkännande av FI att använda sig av det egna interna systemet för riskmätning i beräkning av kapitalkravet. Det finns även en förväntan hos marknaden att de fyra stora bankerna ska anta internmättningsmetod, vilket också speglas i att ratinginstitut kommer att ta hänsyn till detta vid sina kreditbedömningar av bankerna.¹⁴¹

En bank som befinner sig i processen med att utreda konsekvenserna av en övergång till en internmättningsmetod framhåller dock att ett syfte med utredningen är att undersöka om

---

¹³⁵ Rev 3.

¹³⁶ Bank 2.

¹³⁷ Rev 3.

¹³⁸ Rev 3.

¹³⁹ Bankföreningen, Rev 3.

¹⁴⁰ Bankföreningen, Rev 3.

¹⁴¹ Bankföreningen.

affärsmässiga skäl att anta en internmättningsmetod föreligger.¹⁴² Bankens önskan är alltså att dra nytta av de styrverktyg som metoden erbjuder i syfte att minska operationella förluster snarare än att sänka kapitalkravet. Denna bank anser inte att det kan finnas andra skäl såsom legitimitetsskäl för att ansöka om denna typ av metod, även om ”ribban självklart läggs högre” för hela branschen ju fler som använder sig av dessa metoder.¹⁴³

Bankernas osäkerhet i frågan beror på att FI som är ansvarig för att utforma reglerna för en internmättningsmetod ännu inte har slutfört sitt arbete, således vet inte bankerna med säkerhet hur en internmättningsmetod ser ut och fungerar.¹⁴⁴ En annan av de banker vi talat med som överväger att använda sig av internmättningsmetoden vid införandet den 1 januari 2007 riktar därför skarp kritik mot att FI ännu inte utarbetat regler för beräkning och redovisning av operationell risk under denna metod.¹⁴⁵ Bankerna anser att det på grund av svårigheterna kring de nya reglerna inte råder en konkurrenssituation i arbetet med att anpassa sig till Basel II, arbetet sker öppet i samarbete med FI och Bankföreningen.¹⁴⁶

---

¹⁴² Bank 2.

¹⁴³ Bank 2.

¹⁴⁴ Bank 2, Bank 4.

¹⁴⁵ Bank 4.

¹⁴⁶ Bankföreningen, Bank 1, Bank 2.

4. Offentliggörande av information om operationell risk

4.1 Teoretiskt ramverk

I detta avsnitt är vårt syfte att studera hur information om operationell risk kan offentliggöras i bankernas årsredovisningar. Vi har delat in avsnittet i tre delar, där den första består av teori kring offentliggörande av information till allmänheten, *Disclosure Theory*.

Den andra delen baseras på den information som finns tillgänglig utgiven av BCBS om offentliggörande av information om operationell risk. BCBS har med hjälp av experter inom området utformat dessa rekommendationer i pelare III med syfte att säkerställa att tillräcklig information ges till utomstående bedömare. Rekommendationerna utgör således ett bra exempel på vad riskrapporteringen bör innehålla. Basel II är dessutom som tidigare nämnts det enda befintliga internationella ramverk som syftar till att reglera och ge vägledning om offentliggörande av information om operationell risk. Vi väljer således att utgå från Basel II då vi utformar ett ramverk för studiet av bankernas nuvarande informationsgivande.

I den tredje delen av teoriavsnittet kompletterar vi med en genomgång av ytterligare litteratur som belyser betydelse och tolkning av rekommendationerna, samt hur inblandade aktörer ser på problematiken.

4.1.1 Disclosure – offentliggörande av information

Redovisning idag presenteras huvudsakligen i finansiella rapporter som årsredovisningar och delrapporter.¹⁴⁷ Det rådande synsättet är att finansiell rapportering syftar till att bistå företagets olika intressenter i beslutsfattande.¹⁴⁸ Detta synsätt går under namnet *Decision Usefulness* och ökar betydelsen av att avgöra vilken typ av information som ska redovisas.

Begreppet *Disclosure* omfattar den mängd och typ av information som ett företag väljer att avslöja för andra intressenter än den innersta kretsen, det vill säga ledningsgrupp och VD. Detta innebär att disclosure är brett nog att täcka nästan hela ämnesområdet finansiell rapportering.¹⁴⁹ När begreppet används inom redovisning syftar det till att beskriva offentliggörande av information om ett företag inom ramarna för finansiell rapportering,

---

¹⁴⁷ Hjelström (2005), s 7.

¹⁴⁸ Mathews & Perera (1996), ss 83-84.

¹⁴⁹ Hendriksen & van Breda (1992), s 850.

huvudsakligen i form av årsredovisning och delrapporter. Begreppet kan dessutom ytterligare begränsas till att endast avse information som inte går att finna i själva resultaträkningen, balansräkningen eller i en kassaflödesanalys. Detta implicerar att begreppet istället innefattar övrig information som går att finna i finansiella rapporter, exempelvis förvaltningsberättelsen, fotnoter och annan tilläggsinformation.¹⁵⁰

Vi återkommer i följande avsnitt till en genomgång av den information om operationell risk som BCBS rekommenderar att bankerna ska offentliggöra i syfte att uppnå marknadsdisciplin, men vi kan redan nu konstatera att det handlar om *supplementär* information, vilket innebär att den inte går att finna i bankernas finansiella redovisning¹⁵¹ utan i andra delar av årsredovisningen som förvaltningsberättelse och noter.¹⁵² Vi finner således att en passande teoretisk utgångspunkt bör vara teori om disclosure, det vill säga offentliggörande av information.

Information offentliggörs antingen i överensstämmelse med gällande regler och lagar, eller frivilligt utöver de minimikrav som förevisas i olika redovisningsstandarder.¹⁵³ Det finns många exempel på incitament för företagsledningar att frivilligt lämna information. Situationer kan uppstå där en företagsledning vill framhålla viktiga kvalitetshöjande faktorer i verksamheten (*inside information*), men där ett direkt avslöjande av informationen skulle kunna vara skadligt för företagets konkurrenssituation eller kanske inte mottas som trovärdigt av marknaden. Företaget kan då använda sig av *signalering*.¹⁵⁴ Signalering kan beskrivas i termer av en handling som begås av en beslutsfattare med maktposition högt upp i organisationen som inte skulle vara rationell för en beslutsfattare på en lägre nivå.¹⁵⁵ Teori om signalering kan således användas för att förstå behovet och nyttan av *frivilligt offentliggörande* av information i finansiell rapportering. Enligt denna teori belönas de företag som avslöjar positiva nyheter av marknaden och särskiljer sig på detta sätt från företag som inte signalerar positiv utveckling. Frivilligt offentliggörande av information utgår ifrån antagandet att all information är av godo för investerare¹⁵⁶ och förbättrar kvaliteten på

---

¹⁵⁰ Ibid, s 854.

¹⁵¹ Med finansiell redovisning avses här balansräkning, resultaträkning och kassaflödesanalys.

¹⁵² Johansson & Östman (1995), s 66.

¹⁵³ Scott (2003), s 101.

¹⁵⁴ Ibid, s 423.

¹⁵⁵ Ibid, s 423.

¹⁵⁶ Ökad information är en tillgång för samtliga användare eftersom informationsasymmetrier håller aktörer som har tillgång till mindre information utanför marknaden, vilket leder till att dessa aktörer utestängs samtidigt som aktörer med fullständig information inte kan dra nytta av sitt läge.

finansiell rapportering. Mer information borde således bidra till att investerare i ökad utsträckning använder sig av finansiell rapportering som grund för värdering av företag.¹⁵⁷

Nyttan av den information som presenteras genom frivilligt offentliggörande begränsas dock av att den i avsaknad av ett regelverk kan förlora sin trovärdighet. Informationen kan även vara av känslig art och därför problematisk att redovisa ur konkurrenssynpunkt.¹⁵⁸ En annan begränsning är att när det ställs krav på utökat offentliggörande av information till andra intressenter än företagets aktieägare och investerare så är denna information ofta av generell karaktär.¹⁵⁹ Mängden information kan således utökas utan att informationen ökar i kvalitet eller detaljrikedom. Ytterligare en begränsning är att fördelarna med att avslöja informationen måste överstiga kostnaderna. Enligt detta resonemang kommer endast materiell och relevant information att redovisas, vilket skulle kunna underlätta förståelsen av finansiell rapportering och således göra den mer meningsfull, men som står i kontrast till grundtesen att all information är bra information ur investerarperspektiv.¹⁶⁰

Vid bestämning av vilka kvantitativa data som är relevanta för investerare och kreditgivare ska fokus ligga på finansiell eller annan information som kan användas i beslutsmodeller. All data har dock inte samma tillförlitlighet. Data som av utomstående kan förväntas mätas relativt enkelt och med stor tillförlitlighet bör redovisas mer noggrant eftersom användare av informationen hyser stor tilltro till siffrorna. Objekt vars inneboende karaktäristik medför mätproblem förväntas innehålla en högre andel osäkra faktorer jämfört med objekt som är enkla att mäta, de förstnämnda behöver därmed inte redovisas lika noggrant som objekt vilka kan mätas med stor tillförlitlighet.¹⁶¹

Kvalitativ data är relevant och värdig att redovisa i finansiella rapporter endast i det fall den är användbar i beslutsprocessen hos företagets intressenter. Huruvida relevans föreligger är dock svårare att utvärdera än för kvantitativ information, eftersom vikten av kvalitativ information i den enskilda individens beslutfattande är beroende av dennas personliga bedömning. Ett sätt att bedöma relevansen av icke-kvantitativa data kan dock vara att relatera den kvalitativa informationen till relevansen av de kvantitativa data den hänförs till. En begränsning av

---

¹⁵⁷ Scott (2003), s 422.

¹⁵⁸ Ibid, s 101.

¹⁵⁹ Hendriksen & van Breda (1992), s 854.

¹⁶⁰ Ibid, ss 856-857.

¹⁶¹ Ibid, s 858.

relevansen hos kvalitativ information är att den måste tillföra mer värde till den totala informationen än den framtär genom att göra finansiell rapportering överdetaljerad och svår att analysera.¹⁶²

4.1.2 Basel II – kvantitativ och kvalitativ information om operationell risk

Pelare III i Basel II behandlar genomlysning av bankernas kapital och risk. Denna del syftar till att utgöra ett komplement till pelare I och II, där de nya reglerna innebär en ökad frihet för bankerna att beräkna behovet av kapital utifrån interna modeller för riskbedömning. De nya beräkningsmöjligheterna försvårar för marknadsaktörer att göra en värdering av förhållandet mellan bankernas risk och kapital, vilket är centralt för en bedömning av bankernas finansiella ställning.¹⁶³ Genom de rekommendationer om offentliggörande av information som uppställs i pelare III ska marknadens aktörer få tillgång till viktig information om förhållandet mellan bankernas kapital och riskexponering och genom detta uppnås marknadsdisciplin. Tanken är att marknadsdisciplin ska samverka med övervakningsprocessen i pelare II och öka säkerheten och stabiliteten i banker och finansiella system.¹⁶⁴ Regleringen av offentliggörande av information omfattar bland annat kapital, riskfaktorer, processer för riskbedömning och följaktligen bankens kapitaltäckning.

4.1.2.1 Informationens kvalitativa karaktäristika

Marknadsdisciplin bygger på antagandet att marknaden innehåller disciplinära mekanismer som kan straffa de banker som inte hanterar risk effektivt samt belöna banker med en sund och effektiv riskhantering. Marknadsdisciplin kan dock endast fungera tillfredsställande om den information som avslöjas offentliggörs möjliggör en bedömning av bankernas verksamhet och riskhantering, och således ökar genomlysningen av bankens verksamhet. Huruvida informationen kan anses ge ökad genomlysning står enligt BCBS i direkt relation till följande begrepp:¹⁶⁵

Omfattning (Comprehensiveness): För att information ska vara meningsfull för användare i att bedöma bankernas riskexponering måste den vara allomfattande. Detta ställer krav på bankerna att i diskussion med övervakningsorgan kan komma underfund med hur risker

---

¹⁶² Hendriksen & van Breda (1992), ss 858-859.

¹⁶³ BCBS (2003), s 10.

¹⁶⁴ BCBS (2006 a), s 226.

¹⁶⁵ Dessa begrepp diskuteras även i redovisningslitteratur som IAS och FASB.

förknippade med bankens verksamhet ska samlas och offentliggöras på en konsoliderad och aggregerad nivå.¹⁶⁶

Relevans (Relevance): Information kan vara relevant för både marknadsaktörer och övervakningsorgan. BCBS anser att bankerna ska bedöma vilken information som är relevant att avslöja för marknadsaktörer utifrån begreppet väsentlighet.¹⁶⁷

Väsentlighet (Materiality): Information klassas som väsentlig om utelämnande eller felaktig rapportering av denna kan förändra eller påverka bedömning eller beslut hos en användare som förlitar sig på informationen som underlag för ekonomiska beslut. För övervakningsorgan är information relevant när den möjliggör en bedömning av säkerhet och sundhet i bankens verksamhet.¹⁶⁸

Timing (Timeliness): Relevant information måste även delges vid tidpunkter och med tidsintervall som ger en meningsfull bild av risker och verksamhet.¹⁶⁹ BCBS rekommenderar att information som ska offentliggöras i enlighet med pelare III ska publiceras halvårsvis, men kvalitativ information som sammanfattar mål, policy, definitioner och rapporteringssystem för bankens riskhantering kan publiceras på en årlig basis. Snabba förändringar inom detta område ställer dock krav på mer frekvent rapportering och i förekommande fall rekommenderas kvartalsvis rapportering. På ett övergripande plan gäller regeln att all relevant information ska publiceras så snart detta är möjligt, och inte senare än den nationella lagstiftningen tillåter.¹⁷⁰

Det finns dock undantag när relevant information som normalt ska offentliggöras enligt rekommendationer i pelare III inte behöver publiceras. Information som vid delgivning till bankens konkurrenter skulle kunna innebära en försämring av bankens konkurrenssituation behöver inte redovisas enligt reglerna ovan. Banken måste då i stället publicera mer generell information om ämnet tillsammans med en förklaring till varför man utelämnat information.

---

¹⁶⁶ BCBS (1998), s 15.

¹⁶⁷ BCBS (2006 a), s 227.

¹⁶⁸ BCBS (1998), s 16.

¹⁶⁹ Ibid, s 16.

¹⁷⁰ BCBS (2006 a), s 228.

Detta utgör dock ett exceptionellt undantag som inte är tänkt att råka i konflikt med nationella och internationella redovisningsstandarder.¹⁷¹

Tillförlitlighet (Reliability): Med tillförlitlighet avses informationens förmåga att representera det den utger sig för att representera. För att uppnå detta måste informationen vara verifierbar och neutral, spegla den ekonomiska substansen av ekonomiska händelser och transaktioner samt vara fullständig.¹⁷² Ett grundläggande krav i de nya Baselreglerna är att den information som delges ska överensstämma med hur bankens ledning bedömer och hanterar risker, i enlighet med detta kriterium.¹⁷³

Jämförbarhet (Comparability): För att information ska vara användbar måste den tillåta en jämförelse mellan banker, länder och över tid. Redovisningsprinciper och mätmetoder bör hållas oföränderliga, vilket medför att det gemensamma ramverk som omfattar metoder för att mäta olika risker inom Basel II utgör en bra grund för att delge marknaden information om hur banken förhåller sig till och påverkas av specifika risker, samtidigt som det underlättar en jämförelse av information mellan banker.¹⁷⁴ Regleringarna i pelare III har dock ofta formen av rekommendationer, och tröskelnivåer för vilken information som i praktiken ska offentliggöras undviks. Detta beror som tidigare nämnts på att olika länder kommer att ha olika förutsättningar i tillämpandet av reglerna, och beslut om gemensamma nivåer blir därför svåra att genomföra. Fasta regler kan dessutom manipuleras och den grundläggande tanken bakom kravet på ökad genomlysning gå förlorad. Det är därför upp till övervakningsmyndigheten i varje enskilt land att fatta beslut om utformning och tillämpning av rekommendationer och regler för genomlysning i syfte att leva upp till de kriterier som presenteras av BCBS.¹⁷⁵

4.1.2.2 Rekommendationer avseende offentliggörande av kvalitativ och kvantitativ information

Information om operationell risk ska enligt pelare III offentliggöras eftersom de risker som banker utsätts för och de tekniker som används i syfte att identifiera och kontrollera dessa risker är viktiga komponenter i utomstående marknadsaktörers bedömning av banken.¹⁷⁶

---

¹⁷¹ Ibid, s 228.

¹⁷² BCBS (1998), s 16.

¹⁷³ BCBS (2006 a), s 226.

¹⁷⁴ Ibid, s 226.

¹⁷⁵ Ibid, s 227.

¹⁷⁶ Ibid, s 231.

Kommittén har således i Basel II utfärdat ett antal kvalitativa krav på hur banker ska redovisa separata riskområden, däribland operationell risk. Dessa krav anses utgöra en balans mellan behovet av meningsfull delgivning av information och bankers behov av att inte offentliggöra konfidentiell information.¹⁷⁷ För operationell risk är banker skyldiga att beskriva mål och policy för riskhantering, där följande moment inräknas:¹⁷⁸

- Definition av begreppet operationell risk samt huvudsakliga riskområden.
- Strategier och processer.
- Struktur och organisation av riskhanteringsfunktion.
- Omfattning och natur av riskrapportering och riskmätningssystem.
- Bankens policy för skydd mot och/eller dämpning av konsekvenser av risk samt strategier och processer för att övervaka den kontinuerliga effekten av dessa (skydd och konsekvenser).

Förutom dessa kvalitativa krav ska självfallet även det beräknade kapitalkravet enligt den modell banken kvalificerat sig för redovisas. Banker som använder sig av en internmätningsskema ska redovisa denna specifikt.¹⁷⁹ Redovisningen av bankens interna modell ska innehålla en diskussion om relevanta interna och externa faktorer som påverkar bankens mätning och bedömning av risken.

De rekommendationer och förklaringar som lämnas i Basel II är av vag karaktär och tydliggöranden av vad som menas med de punkter som specificeras i syfte att vägleda bankerna saknas. I *Basel II – A Closer Look* (KPMG International, 2003) diskuteras ett flertal av de begrepp som enligt BCBS ska redovisas externt under det nya regelverket. Strategier för operationella risker är enligt författarna det som driver andra komponenter inom bankernas ramverk för hantering av operationell risk.¹⁸⁰ Strategier omfattar således bankernas val av perspektiv för mätning och hantering av operationella risker, top-down eller bottom-up.¹⁸¹ Begreppet innefattar även termerna *riskaptit* och *risktolerans*, vilka ofta utgör tröskelnivåer i mätning, hantering och rapportering av operationell risk.

---

¹⁷⁷ Ibid, s 228.

¹⁷⁸ Ibid, s 232.

¹⁷⁹ Ibid, s 241.

¹⁸⁰ KPMG International (2003), s 12.

¹⁸¹ Se tidigare diskussion om mätperspektiv inom operationell risk.

Termerna riskaptit och risktolerans spelar även roll för bankernas val av skydd mot och dämpning av operationella risker.¹⁸² Utifrån bestämda nivåer för dessa kan bankerna överföra en del av de operationella riskerna på externa parter genom försäkringslösningar och sedan själva finansiera endast den kvarvarande delen.

Även bankers rapportering av operationell risk diskuteras i ovannämnda studie. Rapportering av operationell risk skiljer sig åt från rapportering av marknads- och kreditrisk eftersom operationell risk förekommer inom samtliga delar av bankers verksamhet.¹⁸³ Detta medför att rapporteringen blir bredare och måste täcka två aspekter. Den första är att leverera relevant information i form av rådata om förlusthändelser och riskmätning till ledning och enhet för riskkontroll. Den andra är att rapportera per affärsenhet aggregerad riskinformation till ledningen för affärsenheten, styrelse samt riskkommitté. Denna information syftar till att delge varje ledningsnivå med den information som behövs för att förbättra bankens hantering av operationell risk.

Ytterligare vägledning går att finna i de remisser som föregick det slutgiltiga ramverket Basel II. Det slutgiltiga ramverket föregicks av tre remissomgångar (*Consultative Documents*), där förslag på framtida kapitaltäckningsregler presenterades. I dessa förarbeten gavs samtliga medlemsländer och övervakningsorgan tillfälle att uttrycka sina åsikter om utformningen av de nya reglerna. I syfte att förstå hur BCBS avser att operationell risk ska redovisas för att ge en tillräcklig genomlysning av bankernas riskhantering och kapitalkrav har vi valt att även undersöka de redovisningskrav som presenteras i dessa dokument. I BCBS (2001) delas redovisningskraven upp i *Core Disclosures*, huvudsakliga krav på avslöjande av information vilka ska gälla samtliga banker, och *Supplementary Disclosures*¹⁸⁴, ytterligare informationskrav beroende på bankens situation.¹⁸⁵ Enligt de huvudsakliga rekommendationerna ska banker redovisa de metoder för beräkning av operationell risk banken kvalificerar sig för samt det beräknade kapitalkravet för operationell risk som procent av det totala minimikravet för kapitaltäckning. Operationell risk ska även redovisas mätt per affärsenhet, vilket kan estimeras genom det beräknade kapitalkravet.¹⁸⁶ Förutom dessa mer kvantitativa mått ska huvudsakliga delar (*key elements*) av bankens ramverk för hantering av

---

¹⁸² KPMG International (2003), s 17.

¹⁸³ Ibid, s 14.

¹⁸⁴ Observera att benämningen *supplementary disclosures* här inte har samma betydelse som *supplementary disclosures* utifrån Disclosure-teroin diskuterad ovan.

¹⁸⁵ BCBS (2001), s 118.

¹⁸⁶ Ibid, ss 130-131.

operationell risk redovisas, vilket ska inkludera information om bankens riskpolicy, organisationsstruktur, system för riskrapportering, dokumentation av procedurer för riskhantering, effektiv användning av ett informationssystem, ramverk för rapportering och ansvar för en oberoende enhet för riskkontroll, oberoende granskning av system för riskhantering på en åtminstone årlig grund, styrelsens och ledningens aktiva ansvarstagande för operationell risk samt tekniker för reducering av operationell risk. Ett ytterligare krav som ställs på banker är redovisning av verkliga operationella förluster per affärsenhet.

Ett annat vägledande dokument som utgivits av BCBS i syfte att tydliggöra det nya regelverket och klargöra vilken information kommittén efterfrågar är *Enhancing Bank Transparency* (BCBS 1998), där ett antal ytterligare rekommendationer beskrivs.¹⁸⁷ Banker ska enligt detta dokument tydligt avslöja huvudtyper av operationell risk i verksamheten, specifika problem som kan anses ha individuell signifikans (exempelvis den risk för datahaveri som många banker upplevde inför millennieskiftet), samt kvalitativ information om hur man hanterar och kontrollerar dessa risker.¹⁸⁸

4.1.2.3 Ramverk för studie av information i bankernas årsredovisningar

I syfte att utföra en undersökning av bankernas presentation av operationell risk i årsredovisningar för år 2005 har vi med hjälp av ovanstående information skapat ett antal kriterier utifrån BCBS's rekommendationer kring offentliggörande av information om operationell risk samt studerade hjälpdokument. Med hjälp av detta ramverk vill vi studera hur information presenteras idag, vilken information som redan finns med i årsredovisningarna och därmed få en bild av hur information om operationell risk kan offentliggöras.

A. Kvantitativ information

1. Angivande av den beräkningsmetod för kapitalkravet som banken kvalificerat sig för, samt det beräknade kapitalkravet enligt denna metod som procent av det totala minimikapitalkravet.

---

¹⁸⁷ Legala risker inkluderas inte i definitionen av operationell risk av samtliga banker som ingår i vår undersökning, vi väljer därför att utesluta information om legala risker.

¹⁸⁸ BCBS (1998), s 24.

2. Operationell risk beräknat per affärsområde. Denna siffra kan uppskattas genom bankens beräknade kapitalkrav för operationell risk.

3. Verkliga operationella förluster per affärsenhet. Denna information räknas dock inte till de huvudsakliga krav som ställs utan utgör supplementär information.

B. Kvalitativ information

1. Definition av begreppet operationell risk samt huvudsakliga riskområden. Vi anser att de banker som lämnar någon typ av specifikation av företeelser som kan utgöra operationell risk kan anses lämna information om huvudsakliga riskområden.

2. Specifika problem som kan anses ha individuell signifikans.

3. Strategier. *Riskpolicy* ställs upp som ett kriterium enligt BCBS, och vi väljer därför att avgränsa oss till detta uttryck för strategi. Vi definierar begreppet riskpolicy till uttrycklig information om bankens riskprofil, vilken definieras genom begreppen riskaptit och risktolerans, samt bankens övergripande tillvägagångssätt i att efterfölja dessa.

4. Processer. Betydelsen av greppet processer specificeras inte av BCBS. Vi väljer därför att avgränsa oss till *dokumentation av riskhanteringsprocedurer* i syfte att beskriva bankens processer för riskhantering. Detta är ett kriterium som BCBS ställt upp och som inte täcks av övriga redovisningskrav för riskrapportering och organisation av riskhanteringsfunktion.

5. Struktur och organisation av riskhanteringsfunktion.

a. *Organisationsstruktur.* Vi anser att en beskrivning av den organisation som ansvarar för risker i allmänhet tillsammans med den organisation som ansvarar för operationell risk utgör den information som efterfrågas av BCBS.

b. *Aktiv inblandning av styrelsen och ledning i ansvarstagandet för operationell risk.*

c. *Oberoende och regelbunden granskning av bankens riskhanteringssystem.* Med oberoende granskning tolkar vi att BCBS syftar på granskning utförd av en från verksamheten fristående enhet, exempelvis en enhet för internkontroll eller oberoende riskkontroll.

d.*Organisation och ansvar för en oberoende enhet för riskkontroll.* Vi tolkar innebörden av begreppet oberoende som att enheten som efterfrågas är fristående från bankens löpande verksamhet.

6. Omfattning och natur av riskrapportering och riskmätningssystem.

a.*Riskrapporteringssystem.* Vi definierar riskrapporteringssystem som metoder för att rapportera risker uppåt i organisationen, såväl kvantitativ information till ledning och enhet för riskkontroll som kvalitativ information till ledningen för olika affärsenheter, styrelse samt riskkommitté.

b.*Effektiv användning av ett informationssystem.* Vi definierar begreppet informationssystem som omfattande samtliga tekniker bankerna använder för identifiering, kartläggning, kvantifiering och övervakning av operationell risk.

c.*Rapporteringsramverk som reglerar oberoende enheter för riskkontroll.* Med rapporteringsramverk avser vi former för rapportering samt rapporteringsgång inom och mellan oberoende enheter för riskkontroll.

7. Skydd och konsekvenser. Bankens policy och tekniker för skydd mot och dämpning av konsekvenser av risk samt strategier och processer för att övervaka den kontinuerliga effekten av dessa.

4.1.2.4 Den svenska anpassningen av Basel II

Som tidigare nämnts är den svenska anpassningen av Basel II för närvarande under utredning av FI. I maj 2006 publicerade FI ett förslag till författningssamlingen, *Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd om skyldigheten att offentliggöra information om kapitaltäckning och riskhantering*¹⁸⁹ vilken varit föremål för en remissrunda under hösten 2006. I förslaget till föreskriften kan ses att FI inte avser att tillämpa striktare regler än BCBS för offentliggörandet av information om operationella risker. I överensstämmelse med Basel II fastställer FI att information om strategier och hantering av risker, riskhanteringsfunktionens organisation, omfattning och utformning av riskrapporterings- och riskmätningssystem, samt riktlinjer för risksäkring och riskreducering ska lämnas.¹⁹⁰ I övrigt

---

¹⁸⁹ Finansinspektionen (2006).

¹⁹⁰ Finansinspektionen (2006), s 4.

gällande operationell risk anges endast att banken ska offentliggöra information om de metoder banken av myndigheten tillåts använda för beräkning av kapitalkravet.¹⁹¹

4.1.3 Kompletterande litteratur om offentliggörande av information om operationell risk

De nya kraven på genomlysning i pelare III har mottagits med blandade känslor av berörda parter. Även bankernas inställning till de nya reglerna och redovisning av operationell risk i synnerhet är tvetydig. Innan vi redogör för studiet av årsredovisningarna ges i detta avsnitt en kort sammanfattning av bankers och andra berörda parter åsikter i frågan.

Efter publiceringen av *Consultative Document 2001* (BCBS 2001) utlystes en remissrunda där samtliga medlemsländer och övervakningsmyndigheter erbjöds möjlighet att uttrycka kritik och synpunkter på det nya Basel II-ramverket. Av de banker och revisionsbolag vi undersökt gav KPMG International (KPMG) och Price Waterhouse Coopers (PWC) uttryck för sina åsikter om operationell risk och redovisningskraven i pelare III i denna remissrunda.¹⁹² Både KPMG och PWC stöder BCBS's definition av operationell risk, men anser att definition av och gränsdragning mellan olika typer av operationell risk bör förtydligas.¹⁹³ All information om beräkning och hantering av operationell risk minskar i värde om den underliggande definitionen inte appliceras konsekvent. Ett annat orosmoment är omfattningen av den information som ska redovisas, enligt revisionsbolagen föreligger risk att årsredovisningarna översvämmas av information riktad till samtliga intressenter.¹⁹⁴ För att välja ut den information som behöver redovisas för att intressenter ska kunna utvärdera sambandet mellan kapital och risker i bankerna bör BCBS ta hjälp av internationella standardsättare. Vissa typer av information, exempelvis operationella incidenter som inte leder till reella förluster, bör inte redovisas offentligt.¹⁹⁵

De åsikter som presenteras av KPMG och PWC stöds av flertalet banker enligt Rob Jameson (2001). Författaren hävdar att bankerna överlag är negativt inställda till idén med ökade krav på genomlysning av riskhantering i årsredovisningar och andra finansiella rapporter. Efter

---

¹⁹¹ Ibid, s 6.

¹⁹² I vår undersökning har intervjuer genomförts med de svenska dotterbolagen KPMG och Öhrlings PWC.

¹⁹³ PriceWaterhouseCoopers (2001), s 9, se även KPMG International (2001), ss 24-24.

¹⁹⁴ PriceWaterhouseCoopers (2001), s 13.

¹⁹⁵ KPMG International (2001), ss 29-30.

intervjuer med bland annat Stephen Bland från FSA¹⁹⁶ i Storbritannien drar Jameson slutsatsen att kravet på information anses vara alltför omfattande vilket leder till misstankar om att publikation av känslig information framtvings. Detta skulle kunna allvarligt skada bankernas konkurrenskraft. Enligt Jameson anser bankerna att den enda eventuella fördelen med de nya kraven skulle kunna vara en allmän kvalitetshöjning i finansiell rapportering världen över.¹⁹⁷

Det finns även undersökningar som visar på att kraven på genomlysning av bankernas hantering av operationell risk i enlighet med pelare III inte ger upphov till någon större oro hos bankerna. I en internationell undersökning av bankernas förberedelser inför de nya reglerna utförd i 39 länder av KPMG senhösten år 2003 framkommer att banker globalt sett fortfarande befinner sig i en tidig fas av förberedelsearbetet inför implementeringen av de nya reglerna år 2007.¹⁹⁸ På frågan om vilken del av de nya reglerna som gav upphov till oro hos bankerna ansåg endast 24 % att pelare III med krav på extern redovisning av information var ett orosmoment. KPMG förklarar resultatet med att bankerna i sina förberedelser för pelare I och II inte hunnit uppmärksamma effekter av pelare III. Detta stämmer väl överens med att den största orosfaktorn var den snäva tidsramen för implementering av de nya reglerna, 58 % ansåg att detta var det största orosmomentet.

4.2. Empiri – Skandinaviska bankers årsredovisningar

I detta avsnitt görs en studie av hur information om operationell risk offentliggörs i svenska och skandinaviska bankers årsredovisningar år 2005. De banker som ingår i studien är svenska Föreningssparbanken [FSB], Handelsbanken [SHB], SEB, Nordea [NO], danska Danske Bank [DB], Jyske Bank [JB], samt norska Den Norske Bank [DNB] och Sparebank 1-sr [SB1].

Avsnittet inleds med en kort presentation av de undersökta bankernas övergripande struktur för information om operationell risk i årsredovisningen, följt av en sammanställning av

---

¹⁹⁶ *Financial Services Authority* (Storbritanniens motsvarighet till FI). FSA har utfört undersökningar i syfte att utreda bankers inställning till genomlysning i UK.

¹⁹⁷ Jameson (2001), ss 1-2.

¹⁹⁸ KPMG International (2004), s 10. Undersökningen omfattar 303 institutioner i 39 länder.

bankernas faktiska offentliggörande av information om operationell risk utifrån rekommendationer i Basel II som vi strukturerat upp i vårt ramverk.

Undersökningen gjordes genom att i detalj studera årsredovisningarna för att se vilken information som presenterades avseende de olika informationskriterierna. Att presentera all information i detalj här skulle bli alltför omfattande, och studien återfinns därför i Bilaga 1 för den läsare som vill fördjupa sig. I detta empiriavsnitt har vi valt att lyfta fram aggregerad empiri från studiet av årsredovisningarna. Avsnittet avslutas med en tabell som sammanfattar omfattningen av information i årsredovisningarna.

4.2.1. Övergripande struktur för redovisning av operationell risk

Banker har olika sätt att strukturera information om operationell risk i sina årsredovisningar. En viss likriktning kan dock ses i den grundläggande dispositionen, framförallt inom men även mellan landsgränser.

I de svenska bankerna presenteras information om bankens riskhantering i ett eget avsnitt av förvaltningsberättelsen, med undantag för SHB som tillhandahåller informationen i form av en not till de finansiella rapporterna. Riskavsnittets struktur är dock densamma för alla svenska banker. Inledningsvis beskrivs bankens allmänna riskhantering och riskorganisation, operationell risk presenteras sedan enskilt under en egen rubrik i slutet av riskavsnittet. Den huvudsakliga mängden information om operationell risk går att finna i denna avdelning.

De norska bankerna samt danska JB presenterar information om bankens risker i ett eget kapitel vid namn ”Risk and Capital Management”. Detta kapitel sammanfattas även i början av de norska bankernas årsredovisningar. I övrigt är informationen strukturerad som i de svenska bankernas årsredovisningar.

DB skiljer sig från de övriga bankerna i sin redovisning av risker och riskhantering. Operationell risk redovisas inte som ett eget avsnitt utan omnämns endast vara en av bankens huvudsakliga riskkategorier.¹⁹⁹ Information om riskkategorier går att finna under de separata rubrikerna ”Capital management” och ”Risk Management”. Årsredovisningen innehåller

---

¹⁹⁹ Danske Bank, Annual Report 2005, ss 114, 117, 53.

mestadels kvantitativ information om risker, för information om riskhantering hänvisas till bankens hemsida.²⁰⁰

4.2.2 Kvantitativ och kvalitativ information

A. Kvantitativ information

1-3. Angivande av beräkningsmetod för kapitalkravet och det beräknade kapitalkravet, operationell risk beräknat per affärsområde samt verkliga operationella förluster per affärsenhet.

Naturligtvis förväntas bankerna inte redan idag offentliggöra beräknade siffror för kapitalkravet rörande operationell risk eftersom Basel II inte träder ikraft förrän 2007. Detta bekräftas vid en studie av den kvantitativa information som lämnas. Bankerna offentliggör allmän information om vilken beräkningsmetod de ämnar använda under Basel II. Alla utom två av bankerna anger att de vid införande av Basel II kommer att tillämpa schablonmetoden. SEB och JB anger dock att avsikten är att använda sig av en internmätningss metod direkt. SEB, DB och DNB offentliggör redan idag en kvantifiering av ett internt beräknat kapitalkrav för operationell risk genom angivandet av *Ekonomiskt Kapital [EK]*.

Endast SEB lämnar i sin årsredovisning information om kapitalkrav för offentlig risk per affärsområde.

Handelsbanken är den enda bank som offentliggör information om kvantifierade operationella förluster, dock för banken som helhet och inte per affärsområde.

B. Kvalitativ information

1. Definition av begreppet operationell risk och huvudsakliga riskområden

Samtliga undersökta banker lämnar en definition av operationell risk och denna överensstämmer i stort med den definition som ställts upp av BCBS.²⁰¹ Avvikelser går att finna hos FSB och NO som även inkluderar anseenderisk i definitionen av operationell risk,

---

²⁰⁰ Eftersom vi gjort en avgränsning till att undersöka just årsredovisningar har vi inte tittat närmare på bankens hemsida.

²⁰¹ SHB Årsredovisning 2005, ss 40, 44, FSB Årsredovisning 2005, s 45, SEB Årsredovisning 2005, s 42, NO Årsredovisning 2005, s 44, DB Annual Report 2005, s 57, JB Annual Report 2005, s 32, DNB Annual Report 2005, ss 37, 42, SB1 Annual Report 2005, s 109.

en risk som uttryckligen utesluts ur definitionen i Basel II. Även affärsrisk utesluts ur BCBS's definition, en risk som dock inkluderas av en bank, danska JB. Samtliga danska och norska banker väljer dessutom att utesluta legal risk ur den definition som lämnas, vilket inte överensstämmer med definitionen av operationell risk i Basel II.

Den huvudsakliga informationen om specifika riskområden inom operationell risk går att finna i den definition av operationell risk som bankerna ställt upp. FSB, SHB, NO, JB och DNB lämnar dock ytterligare information om specifika riskområden.²⁰² Denna information är kortfattad och oftast av övergripande karaktär, vilket medför att den i huvudsak kan liknas vid en utvidgad definition av begreppet operationell risk. JB och DNB anger IT-haverier som ett mer konkret exempel på operationell risk, och SHB indikerar genom att informera om att en stor del av årets operationella förluster kan härledas till extern brottslighet att detta är ett viktigt riskområde för banken. Om bankerna kan anses avslöja information om specifika riskområden inom operationell risk är således en bedömningsfråga.

De banker som lämnar en beskrivning av operationell risk i överensstämmelse med BCBS's övergripande definition kan anses uppfylla rekommendationen om redovisning av riskområden inom operationell risk, och samtliga banker lämnar således information i frågan.

2. Specifika problem

Rekommendationen om information om specifika problem uppfylls inte av någon bank.

3. Strategier - Riskpolicy

De banker som beskriver förekomsten av en riskpolicy i årsredovisningen för år 2005 är FSB, SEB, NO, DNB och SB1.²⁰³ Informationen är dock av generell karaktär och uttryckliga nivåer för riskaptit och risktolerans saknas. SEB särskiljer sig från de övriga genom att redovisa en kvantifierad riskprofil genom bankens allokering av EK för operationell risk på olika affärsenheter. Informationen åtföljs av en totalsumma för EK beräknat för operationell risk genom sannolikhetsberäkningar på historiska globala och interna förlustdata. Denna presentation kan anses avslöja viss information om bankens riskaptit, risktolerans samt val av

---

²⁰² FSB Årsredovisning 2005, s 45, NO Årsredovisning 2005, s 44, JB Annual Report 2005, s 32, DNB Annual Report 2005, s 41, SHB Årsredovisning 2005, s 44, NO Årsredovisning 2005, s 44.

²⁰³ FSB Årsredovisning 2005, ss 42, 45, SB1 Annual Report 2005, s 109, SEB Årsredovisning 2005, ss 37, 39, 42, NO Årsredovisning 2005, s 34, DNB Annual Report 2005, s 41.

perspektiv för mätning och hantering av operationell risk, vilket saknas hos de övriga bankerna. SEB är således den enda bank som ger mer konkret information om riskpolicy.

4. Processer - Dokumentation av riskhanteringsprocedurer.

FSB, SEB och NO informerar i sina årsredovisningar om dokumentation av riskhanteringsprocedurer. Den information som lämnas är av övergripande och kortfattad art. Informationen kan dock anses uppfylla BCBS's rekommendationer.

5. Struktur och organisation av riskhanteringsfunktion

a. Organisationsstruktur

De svenska och norska bankerna lämnar samtliga en utförlig beskrivning av den organisation som ansvarar för risker i allmänhet och för operationell risk specifikt.²⁰⁴ Riskhantering och medföljande ansvar beskrivs vara starkt decentraliserat. Förekomsten av en central oberoende enhet för riskkontroll beskrivs även av ovanstående banker och denna enhet uppges ansvara för identifiering, mätning, analys, uppföljning och kontroll av bankernas risker vid sidan av den operativa verksamheten. DNB är den enda banken som inte lämnar information om en central enhet, utan beskriver att oberoende enheter för riskkontroll återfinns i samtliga affärsenheter och stödfunktioner. FSB, NO, SEB, JB och SB1 beskriver även internrevisions roll som oberoende granskande organ i bankens organisation för riskhantering.

DB presenterar som tidigare nämnts mestadels kvantitativ information om risker i årsredovisningen.²⁰⁵ Kortfattat finns information om bankens riskhanteringsorganisation, men gällande operationell risk specifikt lämnas ingen information. JB lämnar information om bankens övergripande riskhanteringsorganisation, men ingen specifik information gällande organisationsstrukturen för hantering av operationell risk lämnas.²⁰⁶

b. Aktiv inblandning av styrelsen och ledning i ansvarstagandet för operationell risk

Samtliga undersökta svenska och norska årsredovisningar lämnar information om styrelsens och ledningens aktiva ansvarstagande för operationell risk.²⁰⁷ De danska bankerna DB och JB lämnar kortfattad information om bankens riskhantering och beskriver endast styrelsens

---

²⁰⁴ SHB Årsredovisning 2005, ss 41, 44, FSB Årsredovisning 2005, ss 42, 45, 46, SEB Årsredovisning 2005, ss 37, 42, 49, NO Årsredovisning 2005, ss 33, 34, 44, DB Annual Report 2005, s 57, JB Annual Report 2005, ss 16-17, 32, DNB Annual Report 2005, ss 34, 41, SB1 Annual Report 2005, ss 105-106, 109.

²⁰⁵ DB Annual Report 2005, s 114.

²⁰⁶ JB Annual Report 2005, ss 16-17, 32.

²⁰⁷ Se not 205.

ansvarstagande för operationell risk.²⁰⁸ Vi anser dock att detta är tillräckligt för att uppfylla Basel II-rekommendationen.

c. Oberoende och regelbunden granskning av bankens riskhanteringssystem

De flesta av bankerna, FSB, SEB, NO, JB, DNB och SB1, lämnar denna typ av information i sina årsredovisningar. Det handlar oftast om beskrivning av internrevisions roll som oberoende granskningsfunktion, och internrevisions direkta rapportering av granskningen till styrelsen. SHB lämnar ej specifik information om internrevision som granskande funktion av operationell risk, men nämner dock att internrevision utför viss riskanalys, vilken möjligen kan antas omfatta en granskning av riskhanteringssystemet för operationell risk. Detta är dock oklart. DB lämnar ingen information kring detta.

d. Organisation och ansvar för en oberoende enhet för riskkontroll

Samtliga banker lämnar information om organisation och ansvar för en eller flera oberoende enheter för riskkontroll. Informationen beskriver i många fall detaljerat de olika kommittéer och enheter som har ansvar för riskkontroll, och det ges en bra bild av hur organisationerna lever upp till detta kriterium i riskhanteringen.

6. Omfattning och natur av riskrapportering och riskmätningssystem

a. Riskrapporteringssystem

Samtliga banker lämnar någon form av information om metoder för rapportering av risker. Informationen är av varierande kvalitet, men eftersom inget krav på rapporteringsramverkets omfång ställs kan samtliga banker anses uppfylla redovisningsrekommendationen i Basel II.

b. Effektiv användning av ett informationssystem

Samtliga banker utom DB uppfyller rekommendationen och lämnar information om de informationssystem som används.²⁰⁹ Informationen är dock allmänt hållen och förklarar i bästa fall på ett övergripande plan informationssystemets syfte och funktion. Bankerna lämnar ingen information om hur enskilda faktorer i informationssystemet är utformade, exempelvis vilka riskindikatorer banken använder sig av och hur dessa definierats. Ingen information

---

²⁰⁸ JB Annual Report 2005, ss 16-17, 32, DB Annual Report 2005, s 19.

²⁰⁹ Banken nämner endast kort att rapportering sker mellan oberoende enhet för riskkontroll och styrelse, men inget om metoder.

delges heller om hur användningen av det aktuella informationssystemet kan säkerställas vara effektiv.

c. Rapporteringsramverk som reglerar oberoende enheter för riskkontroll

De banker som lämnar information om att rapportering sker mellan oberoende enheter och andra delar av verksamheten kan anses uppfylla rekommendationen, även om rapporteringsramverket beskrivs mycket kortfattat. Dessa banker är FSB, SHB, SEB, DB och SB1.

7. Skydd och Konsekvenser

Endast FSB, SHB och NO lämnar information om skydd mot operationell risk eller dämpning av riskkonsekvenser. Den information som lämnas är kortfattad och saknar en tydlig beskrivning av strategier och processer för att övervaka den kontinuerliga effekten av de skydd som används. Basel II-rekommendationerna saknar dock tydliga riktlinjer för detta och informationskriteriet kan således anses vara uppfyllt för ovan nämnda banker.

4.2.3 Sammanfattning av informationsinnehåll i årsredovisningarna

I tabellen på följande sida presenteras vilken information som förekommer i de olika bankernas årsredovisningar. I tabellen anges med (X) om informationskriteriet uppfylls, och detta ger en helhetsbild av i hur stor utsträckning de kommande informationsrekommendationerna enligt vår tolkning redan uppfylls.

Informationskrav \ Bank	SHB	FSB	SEB	NO	DB	JB	DNB	SB1
Kvantitativa krav								
Metod för beräkning av kapitalkrav	X	X	X	X		X	X	X
Beräkning av kapitalkrav			X		X		X	
Operationell risk per affärsområde			X					
Operationella förluster per affärsenhet	X							
Kvalitativa krav								
Definition av begreppet op. risk	X	X	X	X	X	X	X	X
Huvudsakliga riskområden	X	X	X	X	X	X	X	X
Specifika problem								
Riskpolicy			X					
Dokumentation av riskhanteringsprocedurer		X	X	X				
Organisationsstruktur (riskhanteringsfunktion)	X	X	X	X			X	X
Aktivt ansvar hos styrelse och ledning	X	X	X	X	X	X	X	X
Oberoende granskning av riskhanteringssystem		X	X	X		X	X	X
Organisation och ansvar för oberoende enhet för riskkontroll	X	X	X	X	X	X	X	X
Riskrapporteringsystem	X	X	X	X	X	X	X	X
Effektiv användning av informationssystem	X	X	X	X		X		
Rapporteringsramverk för oberoende enhet för riskkontroll	X	X	X		X			X
Skydd och konsekvenser	X	X		X				

Tabell 1. Förekomst av information hänförlig till operationell risk i bankernas årsredovisningar. (X) anger att information lämnas inom markerad kategori.

5. Analys

Basel II ställer krav på att banker ska inkludera operationell risk vid beräkning av minimikapitalkravet, samt offentliggöra information om riskdefinition, kvantifiering och hantering av risken i verksamheten. I ramverket presenteras tre modeller för att kvantifiera risken i kapitalkravet. Modellerna speglar i ökad grad bankens interna riskhantering och tanken är att dessa tillsammans med offentliggörande av kapitalkrav och riskhantering ska ge bankerna incitament att minska operationell risk.

Genom Basel II har operationell risk uppnått erkännande som en av de huvudsakliga riskkategorier banker möter i sin verksamhet. Begreppet är dock till sin natur svårt att definiera, vilket leder till en gränsdragningsproblematik. Definitionen av operationell risk utmynnar i identifierade riskområden som styr hanteringen och påverkar offentliggörande av risken. Det måste därför finnas en tydlighet inom organisationen om vad som skall mätas och vad som skall exkluderas.

Den definition som bankerna anslutit sig till av operationell risk under Basel II är bred och allmängiltig. Det finns fortfarande utrymme för varje enskild bank att avgöra vilka incidenter som kan härledas till operationell risk. För att se djupare in i varje enskild banks definition så är årsredovisningarna ett bra redskap. Där framgår att det finns skillnader i vilka riskområden som ryms inom definitionen för operationella risker. I vissa banker inkluderas anseenderisk medan andra har valt att utelämna legala risker ur definitionen, modifieringar som inte stämmer överens med BCBS's definition. Här finns en risk för att utvecklingen går åt olika håll, dels mellan banker nationellt och dels mellan länder om respektive lands tillsynsmyndighet tillåter undantag. Bankerna lämnar som regel inte information om specifika riskområden i sina årsredovisningar utöver den information som går att finna i den allmänna definitionen av operationell risk, vilket medför att det för yttre bedömare blir svårt att avgöra vilka risker som omfattas av definitionen.

Gränsdragningsproblematiken som omger operationell risk påverkar både kvantitativa och kvalitativa aspekter av begreppet. Dessa utreds närmare nedan med utgångspunkt i de krav på hantering, kvantifiering och offentliggörande som ska uppfyllas enligt Basel II.

5.1 Kvantitativa aspekter

BCBS ställer i Basel II krav på att banker ska offentliggöra den metod banken kvalificerar för i beräkning av kapitalkravet tillsammans med kapitalkravet för operationell risk beräknat enligt denna metod. Bankerna ska även offentliggöra information om operationell risk kvantifierat per affärsområde samt verkliga operationella förluster per affärsenhet.

Basmetoden och Schablonmetoden

I beräkningen av kapitalkravet för operationell risk under Basel II bygger de två enklare modellerna på den metod som enligt teori benämns The Indicator Approach, där en viss procent av bankens bruttointäkter utgör ett estimat för operationell risk. Användning av dessa två metoder för kvantifiering av operationell risk i kapitalkravet innebär en tillämpning av ett top-down-perspektiv. Användandet av perspektivet visar på en särkoppling mellan bankens verkliga riskexponering och det kapital som avsätts för att täcka operationell risk. Detta medför att de två enklare metoderna inte lever upp till BCBS syfte med införandet av operationell risk som egen riskkategori i kapitalkravet i Basel II, att ge bankerna incitament för att förbättra sin riskhantering.

Samtliga undersökta banker utom tre anger i årsredovisningen för år 2005 att de avser att använda sig av den näst mest avancerade metoden för beräkning av operationell risk i kapitalkravet, schablonmetoden. Att majoriteten av bankerna väljer att använda sig av ett top-down-perspektiv får konsekvenser för den kvantitativa information som ska offentliggöras. Det finns en risk att det kvantifierade kapitalkravet för operationell risk inte speglar bankens verkliga riskexponering och informationen som lämnas kan då inte anses uppfylla det grundläggande kraven på omfattning, tillförlitlighet och jämförbarhet.

För att kravet på omfattning ska uppfyllas måste samtliga risker som omfattas av begreppet operationell risk offentliggöras, vilket inte kan garanteras då det kvantitativa mått som delges är ett schablonmått. Om informationen ska uppfylla kravet på tillförlitlighet och således spegla den ekonomiska substansen av den händelse den utger sig för att företräda, måste en mycket tydlig beskrivning av den använda metoden för beräkning av kapitalkravet lämnas i årsredovisningen där det framgår att kapitalkravet inte speglar bankens verkliga riskexponering. Detta medför att inte heller kravet på jämförbarhet mellan banker uppnås om bankerna använder sig av ett top-down-perspektiv vid kvantifiering av kapitalkravet. En

jämförelse mellan bankers riskexponering blir inte möjlig eftersom det inte är information om bankens verkliga riskexponering som delges.

Den kvantitativa informationens väsentlighet, och således relevans, kan reduceras vid beräkning av kapitalkravet utifrån de två enklare metoderna i Basel II. Information om att bankerna håller tillräckligt med kapital för att täcka för riskvägda tillgångar i verksamheten uppfyller krav på både väsentlighet och relevans. Om kapitalkravet endast utgörs av ett schablonbelopp grundat på bankens intäkter reglerat i lag kan utelämnandet av detta belopp i bankens årsredovisning knappast anses påverka en extern bedömning av banken. Information om bankens intäkter redovisas separat i bankens finansiella rapporter och finns således redan tillgänglig.

Den information som lämnas genom offentliggörande av bankens kvantifierade kapitalkrav för operationell risk beräknat utifrån de två enklare modellerna i Basel II blir således intetsägande gentemot externa användare av informationen och kan i bästa fall användas som ett internt styrverktyg för banken i att säkerställa att kapital finns avsatt för operationell risk, samt att i ett bredare perspektiv enligt BCBS's ambition säkerställa stabilitet på den internationella finansiella marknaden. Att endast en bank idag väljer att frivilligt redovisa ett kvantifierat mått för operationell risk grundat på schablonmetoden kan sammankopplas med att denna typ av information inte bidrar till en värdering av bankens risker och riskhantering och således inte signalerar god riskhantering. Kostnaden för att framställa och offentliggöra informationen kan även överstiga nyttan av offentliggörandet för bankerna. Detta problem kommer att kvarstå när bankerna från och med januari 2007 ska redovisa ett lagstadgat kapitalkrav som omfattar operationella risker.

I de intervjuer som utförts i studien framkommer att användningen av de enklare metoderna förväntas medföra ett högre kapitalkrav än användningen av en internmätningss metod. Att bankerna ändå väljer att använda sig av en av de enklare metoderna skulle kunna förklaras med att bankernas riskhantering inte är tillräckligt förfinad för att ge ett lägre kapitalkrav med en internmätningss metod. En annan möjlig förklaring går dock att finna i det kvantitativa måttets natur. Under intervjuerna framkom att bankerna i dagsläget saknar effektiva verktyg för att kvantifiera operationell risk. Bankerna riktar kritik mot att de metoder som presenteras i Basel II inte ger en tydlig vägledning i hur operationella risker ska mätas. Bankerna stävar dock efter att utveckla bättre verktyg och metoder för mätning av operationell risk, vilket även

signaleras genom den information som presenteras i bankernas årsredovisningar. Denna utveckling tillåter dock inte bankerna i dag att mäta operationell risk mer tillförlitligt än att majoriteten av dem väljer att använda sig av schablonmetoden i Basel II.

Internmätningssmetoden

BCBS avser med det nya ramverket Basel II att banker ska förflytta sig från de mindre avancerade metoderna för beräkning av kapitalkravet till den mest avancerade metoden i takt med att den interna riskhanteringen utvecklas. Internmätningssmetoder speglar ett bottom-up-perspektiv på kvantifiering av operationell risk, där kvantitativa verktyg som förlustdatabaser kombineras med kvalitativa verktyg som självvärderingar. Tanken med att mäta risker utifrån detta perspektiv är att beräkna ett kapitalkrav som bättre speglar den enskilda bankens riskhantering och aktuella riskbild. Detta ökar således tillförlitlighet, väsentlighet och relevans i den information om kapitalkravet som offentliggörs. En tydlig delgivning av information om internmätningssmetoden och faktorer som påverkar denna möjliggör en ökad jämförelse av riskexponering mellan banker både nationellt och internationellt, och uppfyller således syftet med ramverket Basel II.

Vid användandet av internmätningssmetoden för kvantifiering av operationell risk aktualiseras gränsdragningsproblematiken som omgärdar operationell risk eftersom den interna riskhanteringen i stor utsträckning påverkas av bankens underliggande definition av begreppet. En fara som följer av detta är att operationell risk kvantifieras olika mellan banker. Enligt teori är den viktigaste metoden för att kvantifiera operationell risk under Basel II användandet av förlustdatabaser, ofta i kombination med extern förlustdata. I studiet av svenska banker kan konstateras att samtliga undersökta banker idag arbetar med dessa metoder för kvantifiering av operationell risk. Om förlustdatabaser utgör tillförlitliga och jämförbara metoder för kvantifiering av operationell risk kan ifrågasättas av ett antal anledningar kopplade till gränsdragningsproblematiken som tidigare diskuterats.

Den första anledningen att ifrågasätta förlustdatabasernas omfattning, tillförlitlighet och jämförbarhet som underlag för kvantifiering grundar sig på den underliggande definitionen av riskområden inom operationell risk. Införandet av riskkategorier som inte omfattas av definitionen av operationell risk i Basel II medför att olika operationella förluster kommer att registreras i förlustdatabaserna. Samma sak gäller självklart för uteslutande av riskkategorier som inkluderas i Basel II. Ett exempel på detta gavs under en intervju då det framkom att

ryktesrisk kan vara en av de viktigaste operationella riskerna eftersom den kan medföra stora ekonomiska förluster för en enskild bank. Denna risk omfattas inte av den definition som presenteras av Basel II. De banker som inkluderar ryktesrisk i sin definition av operationell risk kan således uppvisa stora skillnader i uppmätta operationella förluster jämfört med de banker som inte inkluderar risken. Detta visar ytterligare på komplexiteten i att definiera och fånga samtliga relevanta operationella risker i förlustdatabaserna, om definitionen styrs av övergripande ramverk som Basel II och inte bankernas egna uppfattningar blir de missvisande i mätning av bankens egna risker.

Gränsdragningsproblematiken syns också på nästa nivå i riskhanteringen. Under intervjuerna gavs flera beskrivningar av svårigheter att klassificera en operationell förlust. I ett fall konstaterades en kreditförlust på grund av felbedömning av kreditförmåga. Denna händelse kan antingen klassificeras som en kreditrisk och därmed uteslutas ur förlustdatabasen, eller som en operationell risk kopplad till personalens felaktigt utförda arbete och därmed inkluderas i förlustdatabasen. I syfte att förenkla klassificering av liknande incidenter riskerar banker att antingen definiera begreppet operationell risk alltför snävt så att viktiga händelser riskerar att uteslutas, eller att definiera begreppet alltför brett med risk för att de anställdas individuella uppfattningar påverkar utfallet. De banker som använder sig av en vidare definition av de riskkategorier som tillfaller varje definierat riskområde riskerar att uppvisa högre operationella förluster och belastas med ett högre kapitalkrav för att täcka dessa. Det medför att förlustdatabaser inte kan ses som ett omfattande, tillförlitligt och jämförbart verktyg mellan banker, men inte heller mellan affärsområden och avdelningar inom bankerna.

En faktor som påverkar förlustdatabasernas väsentlighet och relevans är den tröskelnivå som används vid registrering av operationella förluster. I intervjuerna ges exempel på internationella skillnader mellan svenska, tyska och japanska banker där de senare lägger stora resurser på att mäta varje incident som kan hänvisas till operationella risker, oavsett hur obetydlig incidenten är. Svenska banker har enligt egen utsago en mer realistisk syn på operationella risker, registrering av små belopp anses alltför resurskrävande. Tanken med införandet av ett kapitalkrav för operationell risk är att öka jämförbarheten mellan banker såväl nationellt som internationellt, frågan är hur detta kommer att uppfyllas om bankerna tillämpar olika principer vid bedömning av väsentlighet och relevans vid registrering av förlusthändelser.

Förlustdatabasernas förmåga att mäta operationell risk med tillräcklig omfattning, tillförlitlighet, väsentlighet och relevans påverkas även av faktorer som inte är kopplade till gränsdragningsproblematiken. Förlustdatabaser visar endast incidenter som redan inträffat. Detta ger upphov till problem när den övergripande riskbilden som banker möter ändras. Ett exempel på detta är risker kopplade till bankernas datasystem som under våra intervjuer angavs vara en av de viktigaste källorna till operationell risk i banker. Datasystem utgör ett snabbföränderligt område, tidigare risker och incidenter kan snabbt bli inaktuella allteftersom nya system och därmed nya risker utvecklas. Detta innebär att operationella risker som ännu inte inträffat inte täcks in av databasen och därmed inte kan härledas ur denna. Problematiken diskuteras även av Power (2001) som framhåller att stora oväntade förluster som sker sällan riskerar att inte uppmärksammas, medan mindre förluster som återkommer mer regelbundet får utgöra grunden för estimerade operationella risker. Enligt teori utgör endast *oväntade* förluster operationella risker, vilket innebär att förluster som redan inträffat skulle kunna ses som förväntade och därmed mindre intressanta ur detta perspektiv. Kvantifiering utifrån information ur förlustdatabaser kommer då att inkludera endast väntade förluster, och således täcks inte de oväntade förluster som i allra högsta grad är hänförliga till operationell risk. I syfte att avhjälpa detta avser Basel II att göra försök att tillföra andra faktorer i beräkningarna, såsom extern förlustdata och industry benchmark. Eftersom dessa utgörs av förluster som inte alltid kan kopplas till den enskilda bankens riskbild är det inte självklart att detta kommer att förändra slutresultatets tillförlitlighet.

Ytterligare ett problem som påverkar förlustdatabasernas omfattning är att det kan vara svårt att ge anställda incitament för att rapportera förluster de själva gett upphov till. Detta belystes under intervjuerna men några konkreta exempel på lösningar till detta problem framkom inte. Det förvånar oss att det inte existerade klara strategier hur personalen, de som begår misstag som kan ge upphov till operationell risk, skall inkluderas i processen att registrera och kvantifiera risker. Det är dock möjligt att bankerna undvek detta område eftersom de inte vill avslöja för mycket om sina interna arbetsmetoder till utomstående.

För att kompensera för bristerna i förlustdatabaserna använder sig bankerna även av självutvärderingar och riskindikatorer för att mäta operationell risk. Självutvärderingarna bygger på de riskindikatorer som bankerna identifierat, vilka styrs genom upprättade styrdokument i bankerna. Även här kommer gränsdragningsproblematiken att försvåra

omfattning, tillförlitlighet och jämförbarhet eftersom bankernas egna definitioner av begreppet och de incidenter som inkluderas ligger till grund.

Utifrån ovanstående diskussion drar vi slutsatsen att det finns ett underliggande problem med kvantifiering av operationell risk som BCBS tillsammans med bankerna ännu inte lyckats lösa. Bristerna i förlustdatabasernas funktion som diskuterats ovan bidrar till att offentliggörande av ett kapitalkrav beräknat med dessa metoder kan brista i omfattning, tillförlitlighet, väsentlighet, relevans och jämförbarhet. För kapitalkravet utifrån ett helhetsperspektiv spelar det liten roll i vilken kategori en förlusthändelse registreras, men eftersom en av grundtankarna med Basel II är att skapa konkurrensneutralitet mellan banker och uppmuntra god riskhantering är det av stor vikt att bankerna tillämpar samma principer.

Konstaterade operationella förluster

Att BCBS i metoderna för beräkning av operationell risk i kapitalkravet gjort avkall på kravet för väsentlighet, relevans och tillförlitlighet ses även i valet att utesluta krav på redovisning av operationella förluster ur det slutgiltiga ramverket. I jämförelse med att redovisa ett kvantifierat mått för operationella risker som inte speglar bankens reella riskbild kan redovisning av operationella förluster anses vara relevant information. All relevant information ska redovisas enligt Basel II, med undantag för om den kan skada bankens konkurrenssituation. En trolig förklaring till att kravet utesluts kan vara att bankerna själva anser att informationen kan vara skadlig ur konkurrenssynpunkt. Endast en av de undersökta bankerna redovisar frivilligt information på området, i form av beräknade operationella förluster för året. Ett syfte med detta kan vara viljan att signalera god riskhantering.

Sammanfattning av offentliggörande av kvantitativ information om operationell risk

Överlag gäller att bankerna i många fall avstår från att redovisa kvantitativ information om operationell risk. Frivilligt offentliggörande av kvantitativ information om operationell risk tillämpas i viss grad av tre av de undersökta bankerna i redovisningen av EK, men är kortfattad och avslöjar som regel inte hur kvantifiering skett. Bankerna kan således anse att informationen är av känslig art, och välja att avstå från att avslöja denna. Enligt teori om offentliggörande av information ska lägre krav på detaljerat offentliggörande ställas på kvantitativ information som innehåller många osäkerhetsmoment. Det är därför möjligt att detaljerad kvantitativ information om operationell risk inte kommer att delges förrän metoder

för beräkning av kapitalkravet som bättre speglar bankens verkliga risksituation utvecklats. Detta gäller även vid användandet av en internmätningssmetod för kapitalkravet.

De metoder som presenteras för kvantifiering av operationell risk i Basel II kan inte garantera att krav på väsentlighet, relevans, tillförlitlighet och jämförbarhet i offentliggörande av operationell risk kommer att uppfyllas i de banker som undersökts. Operationell risk är till sin natur svårt att definiera och mäta och offentliggörande av ett trovärdigt kvantitativt mått som uppfyller ovanstående kriterier är svårt att uppnå med de verktyg som finns tillgängliga i bankerna i dag.

5.2 Kvalitativa aspekter

För att få avancera från den enklaste metoden för kvantifiering av kapitalkravet för operationell risk till de mer avancerade metoderna ställs i Basel II krav på bankernas riskhantering. Studien av svenska banker ger intrycket av att Basel II på detta sätt har stärkt det kvalitativa arbetet med operationell risk. Bankerna uppger att de även tidigare har arbetat med operationella risker, men på ett mindre strukturerat sätt än idag. Operationell risk har traditionellt sett hänvisats till kategorin övriga risker gällande variationer i räntabilitet på företagets kapital, medan kreditrisker uppmärksammas i stor utsträckning. Det kan härledas till bankkrisen i början av 1990-talet, då stora kreditförluster konstaterades i svenska banker. Stora ansträngningar har sedan dess gjorts i syfte att förbättra kredithantering, och fokus har sedan flyttats mot andra riskområden. Basel II utgör här ett verktyg i att öka riskmedvetenheten i ett bredare perspektiv.

Bankernas uppskattning av de styrverktyg för operationell risk som presenteras i Basel II kan ses i att många banker redan i dagsläget lever upp till de kvalitativa krav på offentliggörande av operationell risk som definierats i studien. Bankerna offentliggör operationell risk som en egen riskkategori med en medföljande definition av begreppet och en övergripande beskrivning av organisation och rapporteringsramverk för operationella risker. Ur den information som lämnas kan ses att operationella risker uppmärksammas i organisationen och att ett aktivt ansvar tas för utveckling av metoder för hantering av riskerna. På en övergripande nivå kan således sägas att de flesta banker offentliggör information om ansvar och hantering av operationell risk.

Kvalitativ information och omfattning

All kvalitativ information om hantering av operationell risk som idag offentliggörs av banker kan klassas som frivilligt offentliggörande. Efter införandet av Basel II i januari 2007 kommer en viss del av offentliggörandet att regleras externt. Den kvalitativa information som efterfrågas i Basel II är formulerad i ett antal rekommendationer som vidare ska implementeras i enskilda länders lagstiftning. Kraven är dock breda och otydligt formulerade vilket öppnar för olika tolkningar av den information som efterfrågas. Vidare är operationell risk ett svårdefinierat begrepp som omges av en komplicerad gränsdragningsproblematik. Den information som bankerna offentliggör om hantering av risken speglar den interna definitionen av de riskkategorier som ingår i begreppet. Att den kvalitativa information om operationell risk som ska offentliggöras enligt Basel II uppfyller krav på omfattning (comprehensiveness) kan således inte garanteras.

För att externa användare av den information som offentliggörs ska ges möjlighet att bedöma informationens omfattning måste denna vara tydlig och detaljerad. Den ska indikera att viktiga funktioner och procedurer finns på plats i bankernas organisation och ramverk för riskhantering, samt ge ledning angående kvaliteten i de aktuella funktionerna. Den information som lämnas i detta syfte borde inte vara mer känslig ur konkurrenssynpunkt än information om kreditrisk och marknadsrisk, och borde således utgöra ett bra tillfälle för bankerna att signalera god riskhantering. Det är därmed troligt att tillräcklig information om bankernas riskhantering kommer att lämnas för att möjliggöra en extern bedömning av bankernas riskhantering, vilket även kan ses genom frivilligt offentliggörande i de årsredovisningar som studerats.

Kvalitativ information och timing

Kvalitativ information om operationell risk har ett flertal fördelar jämfört med kvantitativ information. Det medium för offentliggörande av information som studerats, bankernas årsredovisningar, lämpar sig bättre för redovisning av kvalitativ information om operationell risk eftersom denna har ett mer långsiktigt perspektiv än ett kvantitativt mått. Bankers exponering mot operationell risk är delvis avhängigt faktorer i bankens externa omgivning och kan således snabbt förändras. Andra mer lättillgängliga medier, exempelvis bankernas hemsidor, kan vara ett bättre alternativ för kvantitativ och föränderlig riskinformation. Kvalitativ information om bankers riskhantering och organisation ger en meningsfull bild av

riskarbetet även på en årlig basis, i överensstämmelse med det krav på timing som ställs på offentliggörande av information av BCBS.

Kvalitativ information och tillförlitlighet

En annan fördel med kvalitativ information om operationell risk är att denna, i avsaknad av metoder för att på ett meningsfullt sätt kvantifiera operationell risk, utgör tillförlitlig information om hur bankerna hanterar operationell risk. Utifrån detta perspektiv kan informationen även anses ge en fingervisning om bankens riskexponering, en god riskhantering minskar sannolikheten för att risker ger upphov till operationella förluster. Kvalitativ information ger inte direkt uttryck för den ekonomiska substansen i bankens kvantifierade kapitalkrav för operationell risk, men är verifierbar och neutral samtidigt som den ger en bild av bankens förhållande till operationell risk som överensstämmer bättre med verkligheten än ett kapitalkrav som beräknas som ett schablonbelopp på bankens intäkter eller med hjälp av ofullständig förlustdata. Informationen är dock inte helt frikopplad från den gränsdragningsproblematik som omgärdar operationell risk. Hur operationell risk definieras och vilka riskområden som ingår i hanteringen påverkar bankens ramverk för riskhantering och den information som offentliggörs. Det är således av stor vikt att en tydlig definition av begreppet och identifierade riskområden lämnas, och att informationen uppfyller krav på omfattning som diskuterats ovan.

Kvalitativ information, väsentlighet och relevans

Att bankens riskhantering kan reducera operationell risk genom att förhindra att risker ger upphov till operationella förluster påverkar även den kvalitativa informationens väsentlighet och relevans. Om kvalitativ information utgör den mest tillförlitliga information som finns tillgänglig om bankens exponering mot operationell risk, utgör den otvivelaktigt en viktig del i processen för utomstående att bedöma bankens risksituation. Enligt teori om offentliggörande av kvalitativ information kan den kvalitativa informationens relevans bestämmas i relation till relevans av underliggande kvantitativ information. Att ett kvantitativt mått på operationell risk i teorin har relevans framgår tydligt genom att ramverket för kvantifiering av kapitalkrav även omfattar operationell risk. De metoder som finns för att utföra detta i praktiken är inte tillräckligt sofistikerade för att tillåta kvantifiering i dagsläget, detta motsäger dock inte att kvalitativ information som stödjer utvecklingen av metoder för kvantifiering har stor relevans.

Kvalitativ information och jämförbarhet

Slutligen kan kvalitativ information även öka jämförbarheten mellan banker, eftersom en individuell bedömning av bankens riskhanteringsramverk blir möjlig. Detta ställer dock krav på ett tydligt och omfattande offentliggörande från bankernas sida. Banker med god riskhantering kan här fördelaktigt använda sig av frivilligt offentliggörande av information, vilket kan ge dem ett försprång gentemot andra banker utan att känslig information om bankens riskexponering offentliggörs. Att banker i stor utsträckning använder sig av frivilligt offentliggörande ses idag genom att många banker redovisar kvalitativ information av god kvalitet i årsredovisningen.

Problematik kring offentliggörande av kvalitativ information

Det finns dock svårigheter med att offentliggöra kvalitativ information om operationell risk. Ett problem som enligt teori uppstår vid offentliggörande av information till många olika intressenter är att den information som lämnas är av generell karaktär. Detta observerades i studien av skandinaviska bankers årsredovisningar där de områden där minst information lämnas är de områden som kräver mest detaljerad beskrivning. Ett exempel på detta är offentliggörandet av de verktyg som bankerna använder sig av för hantering och mätning av operationell risk. Dessa nämns till namn och syfte, men uttrycklig information om hur verktygen fungerar och vad de egentligen mäter saknas. Likaså lämnas mycket begränsad information om hur bankerna skyddar sig mot identifierade operationella risker. Den information som ges rör ofta försäkringslösningar och berör begreppet som helhet. Specifika problem inom operationell risk offentliggörs inte av någon bank, vilket kan tolkas som att inga större problem för tillfället existerar eller som att bankerna anser att denna typ av information är av känslig art och inte bör offentliggöras. Vidare informerar bankerna gärna om att riskpolicys används som styrverktyg i hanteringen av operationell risk, däremot informerar de inte om vad den innehåller.

En annan svårighet med offentliggörande av kvalitativ information om operationell risk i banker är att denna typ av information lätt uppgår till en ansevärd mängd och kan överbelasta en årsredovisning. Kvalitativ information ska enligt teori endast redovisas om den är intressant för externa användare. Svaret på om information om operationell risk kan förfinas i bankers årsredovisningar varierar således med vem som får frågan. Som nämnts ovan kan relevans av kvalitativ information bedömas utifrån relevans av underliggande kvantitativ data. Införandet av operationell risk som egen riskkategori i kapitalkravet medför att underliggande

kvantitativa data i högsta grad har relevans då detta avgör mängden eget kapital som en bank måste hålla. Kvalitativ information om bankernas hantering av och exponering mot operationell risk är således berättigad i den grad den efterfrågas av marknaden.

Sammanfattning av offentliggörande av kvalitativ information om operationell risk

Sammanfattningsvis kan sägas att offentliggörande av kvalitativ information om operationell risk är av stor vikt, eftersom begreppets natur inte tillåter kvantifiering i likhet med kreditrisk eller marknadsrisk. Detta gäller särskilt vid användning av de två enklare metoderna för kvantifiering av operationell risk i Basel II. Grundtanken bakom pelare III är att skapa genomlysning av bankernas verksamhet och riskhantering. Detta kan i dagsläget inte uppnås genom offentliggörande av kvantitativ information om operationell risk, men kan delvis åstadkommas genom offentliggörande av detaljerad kvalitativ information om operationell risk. Med risk för att banker anser att denna typ av information är kostsam att framställa eller skadlig ur konkurrenssynpunkt skulle mer detaljerade krav kunna ställas än de krav som presenteras i Basel II. Eftersom det totala informationsutrymmet i en årsredovisning är begränsat måste kraven alltid avvägas mot detta.

6. Slutsatser

Nedan följer vad författarna anser vara studiens viktigaste slutsatser. Dessa syftar till att besvara de inledande frågorna om hur operationella risker definieras och hanteras i en bank, hur Basel II har påverkat detta arbete samt hur information om operationell risk kan offentliggöras.

Begreppet operationell risk är till sin natur svårt att definiera. Vid en studie av åtta skandinaviska bankers årsredovisningar kan ses att de flesta banker idag har anslutit sig till den definition som presenteras i Basel II. Ett fåtal av bankerna har dock valt att utesluta legal risk i sin definition av operationell risk, eller att inkludera risker som ryktesrisk och anseenderisk i begreppet. Detta står i kontrast mot den definition som lämnas i Basel II och kan komma att påverka aktuella och framtida försök att kvantifiera operationell risk.²¹⁰ Vidare är den definition som lämnas i Basel II bred och allmängiltig. Avsaknaden av en mer detaljerad definition lämnar utrymme för bankerna att göra egna tolkningar av de risker som ryms inom begreppet. Även detta kan ha långtgående effekter i bankers hantering och mätning av operationell risk.

Vanliga instrument för kvantifiering av operationell risk är förlustdatabaser tillsammans med extern förlustdata och riskbedömningar i form av självutvärderingar och riskindikatorer. Samtliga dessa instrument påverkas av den gränsdragningsproblematik mellan operationell risk och andra riskkategorier som beskrivits ovan. Endast de incidenter som inryms under definitionen av operationell risk registreras i bankens förlustdatabas. Det kan också vara svårt för anställda att på ett riktigt sätt klassificera riskerna och registrera samtliga incidenter som verkligen hör hemma under bankens definierade riskområden. De förluster som registreras utgör redan inträffade operationella incidenter och lämnar således inte information om oväntade framtida förluster.

Operationell risk ska kvantifieras i bankernas kapitalkrav under Basel II från och med den 1 januari 2007. Under ramverket ska banker beräkna kapitalkravet utifrån tre specificerade metoder för kvantifiering av operationell risk. Internmätningssmetoden bygger på kvantifiering

---

²¹⁰ Dock kan det antas att vissa justeringar av definitionen kommer att ske då Basel II träder i kraft.

med hjälp av förlustdata enligt ovan utifrån ett bottom-up-perspektiv. Banker med mindre utvecklad riskhantering kan använda sig av två enklare modeller där operationell risk estimeras utifrån en viss procent av bankens intäkter, utifrån ett top-down-perspektiv. Med de metoder för kvantifiering som finns tillgänglig idag kan ingen av dessa tre metoder sägas utmynna i ett kapitalkrav för operationell risk som speglar bankens verkliga riskbild. Offentliggörande av detta kapitalkrav i bankernas årsredovisningar lever därför inte upp till grundläggande krav på omfattning, väsentlighet, relevans, tillförlighet, och jämförbarhet som ställs på offentliggörande av information enligt Basel II.

För att få tillämpa någon av de mer avancerade metoderna för beräkning av kapitalkravet för operationell risk ställs krav på bankernas organisation för riskhantering och riskhanteringsramverk. Ur detta perspektiv har Basel II bidragit med ett ramverk och en gemensam terminologi för operationell risk som bankerna uppskattar. Även dessa kvalitativa faktorer ska offentliggöras enligt Basel II. De skandinaviska banker som undersökts offentliggör i stor utsträckning dessa faktorer i sina årsredovisningar redan idag. De rekommendationer som formulerats i detta syfte av BCBS är av generell karaktär. I syfte att skapa genomlysning av bankernas riskhantering och verksamhet skulle ett mer detaljerat offentliggörande av metoder och instrument för hantering och kvantifiering av operationell risk vara möjligt. När ett relevant och tillförlitligt kvantitativt mått för operationell risk inte finns tillgängligt ökar vikten av tydlig kvalitativ information om externa användare av informationen ska kunna utvärdera kvaliteten i bankernas hantering av operationell risk.

Vid extern bedömning av bankernas riskexponering har operationell risk idag en undanskymd roll. Detta kan komma att förändras i likhet med kreditförluster som uppmärksammades efter bankkrisen på 1990-talet och nu utgör viktig information i bankernas årsredovisningar. En omfattande operationell förlust som medför en betydande kostnad för en bank kan snabbt öka efterfrågan på information om bankers arbete med operationella risker. Banker som använder sig av de enklare metoderna för kvantifiering av operationell risk i Basel II och är sparsamma med offentliggörande av kvalitativ information kan då bli bestraffade av markanden genom sämre kreditrating och minskat förtroende.

7. Avslutande kommentarer samt förslag till framtida studier

Utöver vad som sagts i avsnitt 1.5.4 ovan vill vi här föra en avslutande diskussion om studiens kvalitet samt ge förslag till framtida studier av ämnet.

Trots att vi har gjort en ansats att i möjligaste mån göra en objektiv studie av ämnet, finns det perspektiv som kunde ha bearbetats tydligare och bättre. Fler intervjuer kunde ha genomförts för att få en mer nyanserad bild av bankernas åsikter och arbete med operationell risk. Det hade även varit önskvärt att studien kunnat fullbordas tidigare, då informationen från intervjuerna idag inte är helt aktuell. Möjligen kunde vi ha fått något annorlunda svar på våra frågor om intervjuerna hade genomförts i dagsläget.

Valet av en kvalitativ fallstudiemetod ger upphov till frågor kring studiens och analysens objektivitet. Eftersom vårt syfte varit att utforska ämnet ur ett brett och öppet perspektiv är valet av infallsvinklar och analysteman sannolikt subjektivt och beroende av vår förförståelse, lärdomar och svårigheter under arbetets gång samt de källor vi valt.

Vi ser flera potentiella uppslag till vidare studier av ämnet. Exempelvis kunde det vara intressant att undersöka vad de personer som använder sig av informationen i årsredovisningar (exempelvis analytiker) efterfrågar.²¹¹ Ett annat intressant perspektiv kunde vara att ta del av användarnas åsikter om bankernas befintliga informationsgivande.

Ett naturligt uppslag till framtida studie är att utföra en liknande granskning av de första årsredovisningarna efter att Basel II trätt i kraft (i början av år 2008). En jämförelse av informationsgivande före och efter införandet av kraven tror vi skulle vara mycket intressant, då effekter bör kunna ses i bankernas offentlighöjande av information. En tillbakablickande studie av tidigare årsredovisningar och utvecklingen kring offentlighöjande av information om operationell risk skulle även kunna stärka och ytterligare belysa den ökade medvetenhet kring operationell risk som vi i denna studie identifierat.

---

²¹¹ Det enda jämförbara perspektivet i vår studie gavs av Aktiespararnas företrädare, som kan anses representera ett användarperspektiv.

8. Källförteckning

Litteratur

Funered, U. (1994), *Bankernas risktagande*, Lund, ISBN 91-88384-42-X.

Hellevik, O. (1984), *Forskningsmetoder i sociologi och statsvetenskap*, Lund, ISBN 91-27-01421-2.

Hendriksen, E. S. & van Breda, M. F. (1992), *Accounting Theory*, Boston, ISBN 0-25611269-X.

Hjelström, A. (2005), *Understanding International Standard Setting*, Stockholm ISBN 91-7258-667-2.

Holme, I. M, & Solvang, B. K. (1991) *Forskningsmetodik – om kvalitativa och kvantitativa metoder*, Lund, ISBN 91-44-31741-7.

Johansson, S-E. (1995), *Företagets lönsamhet, finansiering och tillväxt*, Lund, ISBN 91-44-43612-2.

Johansson, S-E. & Östman, L. (1995), *Accounting theory: integrating behaviour and measurement*, London, ISBN 0-273-60512-7.

Llewellyn et.al. (1989), *Bankernas roll på de finansiella marknaderna*, Stockholm, ISBN 91-1-897511-9.

Marshall, C. (2001), *Measuring and Managing Operational Risks in Financial Institutions: Tools, Techniques and other resources*, Singapore, ISBN 0-471-84595-7.

Mathews, M. R. & Perera, M. H. B. (1996), *Accounting theory & Development*, Melbourne, ISBN 0-17009-102-3.

Merriam, S. B. (1994), *Fallstudien som forskningsmetod*, Lund, ISBN 91-44-39071-8.

Pålsson Syll, L. (2001), *Ekonomisk teori och metod: Ett kritiskt-realistiskt perspektiv*, Lund, ISBN 91-44-01434-1.

Scott, W. R. (2003), *Financial accounting theory*, Toronto, ISBN 0-13-065577-5.

Svenning, C. (1996), *Metodboken: En bok om samhällsvetenskaplig metod och metodutveckling*, Eslöv, ISBN 91-97-29610-4.

Artiklar

Cagan, P. (2001), *Standard Operating Procedures*, ERisk, tillgänglig den 2 november 2006
<http://www.erisk.com/ResourceCenter/Features/StandardOps.pdf>

Carey, M. & Stulz, R. (2005), *The Risks of Financial Institutions*, Social Science Research Network, tillgänglig den 1 november 2006
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=743130

Hiwatashi, J. (2002), *Solutions on Measuring Operational Risk*, Capital Market News, Federal Bank of Chicago, tillgänglig den 2 november 2006
<http://www.chicagofed.org/publications/capitalmarketnews/2002/cmn200209.pdf>

Jameson, R. (2001), *Basle pokergame heats up*, ERisk, tillgänglig den 7 april 2006
<http://www.erisk.com/ResourceCenter/Features/poker.pdf>

Jameson, R. (2002), *The True Cost of Operational Risk*, ERisk, tillgänglig den 2 november 2006
http://www.erisk.com/ResourceCenter/Features/ref_feature2002-02-15.pdf

KPMG International (2001) *Response to Consultative Documents dated January 2001*, tillgänglig den 2 november 2006
<http://www.bis.org/bcbs/ca/kpmg.pdf>

KPMG International (2003), *Basel II – A Closer Look*, Financial Services, tillgänglig den 2 november 2006
http://www.kpmg.de/library/pdf/031104_Basel_II_-_A_closer_look_en.pdf

KPMG International (2004), *Ready for Basel II – How prepared are banks*, tillgänglig den 2 november 2006
http://www.kpmg.ca/en/industries/fs/banking/documents/readyForBasel.pdf?zoom_highlight=ready+for+basel+II

Kuipers, T. (2002), *Best practice of Operation Risk Management In Banks under the Basel New Capital Accord and Challenges for IT-systems*, KPMG Malaysia, tillgänglig den 2 november 2006,
http://www.tjallingkuipers.nl/docs/TjallingKuipers-KPMGMalaysia2002-OperationalRiskManagement_under_Basel_II-final_version20021125.pdf

Lopez, J. (2002), *What is Operational Risk*, FRBSF Economic Letter 2002-02, tillgänglig den 2 november 2006,
<http://www.frbsf.org/publications/economics/letter/2002/el2002-02.pdf>

Power, M. (2003), *The Invention of Operational Risk*, ESRC Center for Analysis of Risk and Regulation, tillgänglig den 7 April 2006,
<http://www.lse.ac.uk/collections/CARR/pdf/Disspaper16.pdf>

PriceWaterhouseCoopers (2001), *Comments on the new Basel Capital Accord*, tillgänglig den 2 november 2006,
<http://www.bis.org/bcbs/ca/pricewat.pdf>

Sheedy, E. (1999), *Applying an Agency Framework to Operational Risk Management*, CMBF Papers, tillgänglig den 2 november 2006,
<http://www.gloriamundi.org/ShowTracking.asp?ResourceID=453057412>

Övriga publikationer

BCBS (1998), *Enhancing Bank Transparency*, tillgänglig den 1 november 2006, <http://www.bis.org/publ/bcbs41.pdf>

BCBS (2000), *Principles for the Management of Credit Risk*, tillgänglig den 1 november 2006 <http://www.bis.org/publ/bcbs75.htm>

BCBS (2001), *Consultative Document : Overview of the New Basel Capital Accord*, tillgänglig den 7 september 2006 http://www.oenb.at/de/img/nbca_total_tcm14-13392.pdf

BCBS (2006 a), *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: The revised framework*, tillgänglig den 1 november 2006 <http://www.bis.org/publ/bcbs128.pdf>

BCBS (2006 b), *History of Basel Committee and its Membership*, tillgänglig den 20 november 2006 <http://www.bis.org/bcbs/history.pdf>

Finansdepartementet (2006), *Proposition 2006/07:5 – Nya kapitaltäckningsregler*, tillgänglig den 12 november 2006, <http://www.regeringen.se/sb/d/6188/a/71800>

Finansinspektionen (2001), *Riskmätning och Kapitalkrav – Baselkommitténs förslag till nya kapitalkrav ur ett svenskt perspektiv, 2001:1*, tillgänglig den 1 november 2006 http://www.fi.se/upload/20_Publicerat/30_Sagt_och_utrett/10_Rapporter/2001/rapport2001_1.pdf

Finansinspektionen (2005), *Företagens interna kapitalutvärdering – Att bedöma kapitalbehovet under Basel II, 2005: 8*, tillgänglig den 1 november 2006 http://www.fi.se/upload/20_Publicerat/30_Sagt_och_utrett/10_Rapporter/2005/Rapport2005_8.pdf

Finansinspektionen (2006) *Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd om skyldigheten att offentliggöra information om kapitaltäckning och riskhantering*, tillgänglig den 2 november 2006 http://www.fi.se/upload/30_Regler/50_Kapitaltackning/060531/offentliggorande.pdf

Finansnæringens Hovedorganisasjon (2006), *Ten biggest banks in Norway*, tillgänglig den 12 november 2006, <http://www.fnh.no/fullstory.aspx?m=644>

Svenska Bankföreningen (2006), *Banker i Sverige – Faktablad om svensk bankmarknad*, tillgänglig den 12 november 2006, http://www.bankforeningen.se/upload/banker_i_sverige_003.pdf

Sveriges Riksbank (2000), *Finansiell Stabilitet, 2000:2*, tillgänglig den 1 november 2006 http://www.riksbank.se/upload/4532/FinStab00_2Sv.pdf

Sveriges Riksbank (2005), *Penning- och valutapolitik, 2005:2*, tillgänglig den 10 november 2006 http://www.riksbank.se/pagefolders/20180/2005_2.pdf

Internet

Bank for International Settlements, *BIS History*, tillgänglig den 1 november 2006
<http://www.bis.org/about/history.htm>

Bank for International Settlements, *BIS Activities*, tillgänglig den 1 november 2006
<http://www.bis.org/about/functions.htm>

Danske Bank, *About Danske Bank*, tillgänglig den 12 november 2006
<http://www.danskebank.com/About>

European Commission, *Regulatory Capital*, tillgänglig den 12 november 2006
http://ec.europa.eu/internal_market/bank/regcapital/index_en.htm#directive

Jyske Bank, *About Jyske Bank*, tillgänglig den 12 november 2006
<http://www.jyskebank.dk/jyskebankinfo/home/home/aboutjyske/>

Regeringskansliet, *Pressmeddelande*, tillgänglig den 12 november 2006
<http://www.regeringen.se/sb/d/7931/a/71799;jsessionid=a73ynpyrbQ6e>

Årsredovisningar

Årsredovisningar finns tillgängliga på respektive organisations hemsida.

Danske Bank, Annual Report 2005.
DnB NOR, Annual Report 2005.
Föreningssparbanken, Årsredovisning 2005.
Handelsbanken, Årsredovisning 2005.
Jyske Bank, Annual Report 2005.
Nordea, Årsredovisning 2005.
SEB, Årsredovisning 2005.
SpareBank 1 SR-Bank, Annual Report 2005.

Intervjuer

Jimmi Brink, Svenska bankföreningen	4 oktober, 2005
Gunnar Ek, Aktiespararna	18 november, 2005
Cecilia Enander, Öhrlings PWC	11 november, 2005
Lars Hansén, SEB	9 november, 2005
Bo-Lennart Henningsson, Handelsbanken	21 oktober, 2005
Jan Palmqvist, Deloitte	6 oktober, 2005
Peter Strandh, Ernst & Young	14 oktober, 2005
David Tysk, Nordea	19 oktober, 2005
Håkan Wihlborg, KPMG	11 februari, 2006
Per Åkerman, Föreningssparbanken	11 oktober, 2005

Bilaga 1 – offentliggörande av information om operationell risk i skandinaviska bankers årsredovisningar

---

Studiet av årsredovisningarna är strukturerat utifrån den analysmodell som presenteras i teoriavsnittet 4.1.2.3.

1. Kvantitativ information

1. Angivande av den beräkningsmetod för kapitalkravet som banken kvalificerat sig för, samt det beräknade kapitalkravet enligt denna metod som procent av det totala minimikapitalkravet.

Majoriteten av de undersökta bankerna uppger att de avser att använda sig av den näst mest avancerade metoden för beräkning av operationell risk i kapitalkravet under Basel II, *Standardmetoden*, även kallad *Schablonmetoden*.²¹² Endast två av bankerna, SEB och JB uppger att de tänker använda sig av den mest avancerade metoden, *Internmätningssmetoden*, vilken även går under namnet *AMA-metoden*.²¹³ Den valda metoden beskrivs dock vanligtvis inte mer utförligt i årsredovisningarna än att den nämns till namnet. SEB är den enda bank som kortfattat beskriver vad den valda metoden innebär för beräkning av operationell risk i kapitalkravet och vad beräkningsmodellen mäter på ett övergripande plan. Denna beskrivning är ett första steg mot att följa BCBS's rekommendationer om redovisning av innehållet i en intern beräkningsmodell och relevanta faktorer som påverkar denna. Danske bank är den enda banken som inte specificerar den metod banken avser att använda för beräkning av kapitalkravet för operationell risk.

Det beräknade kapitalkravet för operationell risk redovisas inte av någon av de undersökta bankerna, vilken överensstämmer med att Basel II, och därmed införandet av operationell risk i kapitalkravet, inte träder i kraft förrän år 2007. SEB, DNB och DB redovisar dock bankens internt beräknade kapitalkrav för operationell risk. Det internt beräknade kapitalkravet kallas Ekonomiskt Kapital [EK]²¹⁴ och utgörs av en intern bedömning av det kapitalbehov som behövs för att täcka bankens oväntade förluster och driva bankens olika affärsverksamheter.²¹⁵ SEB använder sig av en beräkningsmetod för operationell risk i det ekonomiska kapitalet som grundar sig på inträffade operationella förluster, både inom banken och globalt, tillsammans med divisionernas självvärderingar av riskhanteringen.²¹⁶ Metoden är densamma som den *Internmätningssmetod* banken kommer att använda sig av i beräkningen av det lagfästa kapitalkravet för operationell risk enligt Basel II. DNB använder sig av *Standardmetoden* som presenteras i Basel II för beräkningen av det ekonomiska kapitalet, vilket överensstämmer med bankens avsikter inför införandet av operationell risk i kapitalkravet.²¹⁷ DB redogör inte för hur det interna kapitalkravet för operationell risk beräknats.²¹⁸

2. Operationell risk kvantifierad per affärsområde, vilket kan uppskattas genom bankens beräknade kapitalkrav för operationell risk.

Endast en av de banker vi undersökt redovisar denna typ av information i årsredovisningen för år 2005. Detta är SEB som beräknar behovet av EK för koncernens olika affärsområden och sedan redovisar fördelningen på olika affärsområden.²¹⁹ Detta utgör inte en beräkning av det lagfästa kapitalkravet men eftersom banken uppger att kapitalkravet kommer att beräknas enligt samma metod kan informationen antas likställas med den information som åsyftas i Basel II.

---

²¹² SHB, Årsredovisning 2005, s 45, FSB, Årsredovisning 2005, s 26, NO, Årsredovisning 2005, s 46, DNB, Annual Report 2005, s 41, SB1, Annual Report 2005, ss 16, 109.

²¹³ SEB, Årsredovisning 2005, ss 42-43, JB, Annual Report 2005, s 16.

²¹⁴ Att likställa med *Risk Adjusted Capital*. För en mer exakt definition, se exempelvis NO, Årsredovisning 2005, s 44 och SEB, Årsredovisning 2005, s 38.

²¹⁵ DNB, Annual Report 2005, ss 38, 41.

²¹⁶ SEB, Årsredovisning 2005, s 43.

²¹⁷ DNB, Annual Report 2005, ss 37, 43.

²¹⁸ DB, Annual Report 2005, s 53.

²¹⁹ SEB, Årsredovisning 2005, s 38-39.

3. Verkliga operationella förluster redovisade per affärsenhet.

SHB är den enda banken som redovisar information om kvantifierade operationella förluster i sin årsredovisning för 2005.²²⁰ Den siffra som delges omfattar dock banken som helhet och är inte uppdelad per affärsområde. Banken specificerar uppmätta förluster för den enskilt största gruppen av förlustposter, extern brottslighet, samt minimibelopp för förluster som registrerats.

2. Kvalitativ information

1. Definition av begreppet operationell risk och huvudsakliga riskområden

I syfte att förmedla förståelse för begreppet operationell risk bör en definition av risktypen lämnas i bankernas årsredovisningar. BCBS rekommenderar även att huvudsakliga riskområden beskrivs. Enligt kommittén definieras operationell risk som risken för förluster som uppkommer till följd av fyra huvudsakliga grupper av riskfaktorer: Interna processer, människor, system och externa händelser. På ett övergripande plan kan dessa grupper anses utgöra fyra huvudsakliga riskområden inom operationell risk.

Samtliga undersökta banker lämnar en definition av operationell risk och denna överensstämmer i stort sett med den definition som ställts upp av BCBS.²²¹ Avvikelse går att finna hos FSB och NO som även inkluderar anseenderisk i definitionen av operationell risk, en risk som uttryckligen utesluts ur definitionen i Basel II. Även affärsrisk utesluts ur Baseldefinitionen. Denna risk inkluderas i definitionen av en enda bank, den danska banken JB. Samtliga danska och norska banker väljer att utesluta legal risk ur den definition som lämnas, vilket inte överensstämmer med definitionen av operationell risk i Basel II.

Det huvudsakliga avslöjandet av specifika riskområden inom operationell risk går att finna i den definition av operationell risk som bankerna ställt upp. FSB, SHB, NO, JB och DNB lämnar dock ytterligare information om specifika riskområden.²²² Denna information är kortfattad och är oftast av övergripande karaktär, vilket medför att den i huvudsak kan liknas vid en utvidgad definition av begreppet operationell risk. Det mest konkreta exemplet på ett riskområde lämnas av JB och DNB, vika specificerar IT-haverier som en viktig operationell risk. SHB uppger att en stor del av årets operationella förluster kan härledas till extern brottslighet, vilket kan ses som en indikation på att detta är ett viktigt riskområde för banken. Om bankerna kan anses avslöja information om riskområden inom operationell risk är således en bedömningsfråga.

De banker som lämnar en beskrivning av fenomenet i överensstämmelse med BCBS's definition kan anses uppfylla rekommendationen om redovisning av riskområden inom operationell risk, och samtliga banker lämnar därför information i frågan.

2. Specifika problemområden

Enligt den ovan presenterade tolkningen av BCBS's avsikt med detta krav lämnar ingen av bankerna information om specifika problem rörande operationell risk eller riskområden. Det exempel på risk med individuell signifikans som lämnas av BCBS är risk för datahaveri inför millennieskiftet, en tydligt avgränsad och konkret risk. I samtliga årsredovisningar beskrivs enskilda risker endast i form av de övergripande riskområden som omnämnts ovan. Rekommendationen om information om specifika problem uppfylls således inte.

3. Strategier

Riskpolicy ställs upp som ett kriterium enligt BCBS, och vi väljer därför att avgränsa oss till detta uttryck för strategi. Vi definierar begreppet riskpolicy till uttrycklig information om bankens riskprofil, vilken preciseras genom begreppen riskaptit och risktolerans samt bankens val av perspektiv för implementering av dessa, top-down eller bottom-up.²²³

²²⁰ SHB, Årsredovisning 2005, s 44.

²²¹ SHB, Årsredovisning 2005, ss 40, 44, FSB, Årsredovisning 2005, s 45, SEB, Årsredovisning 2005, s 42, NO, Årsredovisning 2005, s 44, DB, Annual Report 2005, s 57, JB, Annual Report 2005, s 32, DNB, Annual Report 2005, ss 37, 42, SB1, Annual Report 2005, s 109.

²²² FSB, Årsredovisning 2005, s 45, NO, Årsredovisning 2005, s 44, JB, Annual Report 2005, s 32, DNB, Annual Report 2005, s 41, SHB, Årsredovisning 2005, s 44, NO, Årsredovisning 2005, s 44.

²²³ KPMG International (2003), ss 12-13.

De banker som beskriver förekomsten av en riskpolicy i årsredovisningen för år 2005 är FSB, SEB, NO, DNB och SB1.²²⁴ Informationen är dock av generell karaktär och uttryckliga nivåer för riskaptit och risktolerans saknas. Ett exempel på detta är FSB's beskrivning av målsättning för operationella risker. Banken uppger sig eftersträva en låg riskprofil med låga operationella risker, vad koncernen anser vara ett mått på låga operationella risker redovisas inte. Vidare uppges att risker ska vara väl avvägda mot förväntad avkastning, vilket kan tyda på att olika nivåer finns beroende på vilken risk som avses. För operationella risker specifikt anges att dessa ska begränsas inom ramen för vad som är ekonomiskt försvarbart, inte heller här lämnas information om på vilka grunder denna bedömning sker

En bank skiljer sig från de övriga i redovisning av bankens riskprofil. Denna bank är SEB som redovisar en kvantifierad riskprofil genom bankens allokering av EK för operationell risk på olika affärsenheter. Informationen åtföljs av en totalsumma för EK beräknat för operationell risk genom sannolikhetsberäkningar på historiska globala och interna förlustdata. Denna presentation kan anses avslöja viss information om bankens riskaptit och risktolerans, samt om val av perspektiv för mätning och hantering av operationell risk vilken saknas hos de övriga bankerna. SEB är således den enda bank som ger mer konkret information om riskpolicy.

4. Processer

Dokumentation av riskhanteringsprocedurer.

Tre banker avslöjar information om dokumentation av riskhanteringsprocedurer i sina årsredovisningar för år 2005. Dessa banker är FSB, SEB och NO. I FSB's årsredovisning beskrivs att hantering av operationella risker regleras i den av styrelsen bestämda policyn.²²⁵ För att säkerställa att styrelsens policy omsätts i verksamheten utfärdar VD och chefen för *Koncernens Riskkontroll* instruktioner och metoddokument. SEB lämnar liknande information, bankens *Asset and Liability Committee* fastställer policydokument för ansvarsfördelning och hantering av risker inom ramen för styrelsens koncernövergripande riskpolicy.²²⁶ Vidare har koncernens *Group Risk Control* och *Group Security* utarbetat policydokument, instruktioner och beredskapsplaner för operationella risker tillsammans med riskorganisationerna inom divisionerna. NO avslöjar betydligt mer kortfattad information. Bankens *Group Credit and Risk Control* uppges ansvara för det övergripande riskhanteringsramverket som omfattar policy, instruktioner och riktlinjer för koncernen.²²⁷

Den information som lämnas är således av övergripande och kortfattad art. De banker som lämnar någon typ av information om dokumentation av riskhanteringsprocedurer kan dock anses uppfylla BCBS's rekommendationer.

5. Struktur och organisation av riskhanteringsfunktion

a. Organisationsstruktur

De svenska och norska bankerna lämnar samtliga en utförlig beskrivning av den organisation som ansvarar för risker i allmänhet och för operationell risk specifikt.²²⁸ Ansvarskedjan löper från styrelsen som har det övergripande ansvaret via den verkställande direktören ned till chefer på varje nivå inom divisioner och affärsområden. Riskhantering och medföljande ansvar beskrivs således vara starkt decentraliserat. Vid sidan av denna kedja finns en central oberoende enhet för riskkontroll. Denna enhet uppges ansvara för identifiering, mätning, analys, uppföljning och kontroll av bankernas risker vid sidan av den operativa verksamheten. FSB beskriver dessutom att lokala oberoende enheter för riskkontroll finns i större affärsenheter och dotterbolag. DNB är den enda banken som inte lämnar information om en central enhet, utan beskriver att oberoende enheter för riskkontroll återfinns i samtliga affärsenheter och stödfunktioner. Utöver detta upplyser NO, SEB och DNB att styrelsen, och i vissa fall även VD, i sitt arbete har hjälp av särskilt utsedda riskkommittéer.

Vid sidan av den ordinarie organisationen för riskhantering lämnar FSB, SHB, SEB, NO, och DNB information om att andra koncernfunktioner för säkerhet och regelefterlevnad²²⁹ stöder bankens ledning i arbetet med risker

²²⁴ FSB, Årsredovisning 2005, ss 42, 45, SB1, Annual Report 2005, s 109, SEB, Årsredovisning 2005, ss 37, 39, 42, NO, Årsredovisning 2005, s 34, DNB, Annual Report 2005, s 41.

²²⁵ FSB, Årsredovisning 2005, s 45.

²²⁶ SEB, Årsredovisning 2005, s 37.

²²⁷ NO, Årsredovisning 2005, s 34.

²²⁸ SHB, Årsredovisning 2005, ss 41, 44, FSB, Årsredovisning 2005, ss 42, 45, 46, SEB, Årsredovisning 2005, ss 37, 42, 49, NO, Årsredovisning 2005, ss 33, 34, 44, DB, Annual Report 2005, s 57, JB, Annual Report 2005, ss 16-17, 32, DNB, Annual Report 2005, ss 34, 41, SB1, Annual Report 2005, ss 105-106, 109.

²²⁹ Direktöversättning av engelskans *compliance*.

och riskkontroll. FSB, NO, SEB, JB och SB1 beskriver även Internrevisions roll som oberoende granskande organ i bankens organisation för riskhantering.

DB presenterar som tidigare nämnts mestadels kvantitativ information om risker i årsredovisningen.²³⁰ Information om bankens riskhanteringsorganisation finns således mycket kort beskriven. Under året har banken upprättat en *All Risk Committee* som ansvarar för riskhantering och policy för risker i koncernen och med rapporteringsansvar till styrelsen.²³¹ Gällande operationell risk specifikt lämnas ingen information. Den andra danska banken som ingår i undersökningen, JB, lämnar information om bankens övergripande riskhanteringsorganisation bestående av styrelse och den oberoende riskhanteringsfunktionen *Group Internal Control*. Ingen specifik information gällande organisationsstrukturen för hantering av operationell risk lämnas.²³²

b. Aktiv inblandning av styrelsen och ledning i ansvarstagandet för operationell risk

Samtliga undersökta svenska och norska årsredovisningar lämnar information om styrelsens och ledningens aktiva ansvarstagande för operationell risk. FSB, SEB och NO anger att styrelsen innehar det yttersta ansvaret för riskhantering inom banken. Utöver detta lämnar samtliga banker utom SHB detaljerad information om styrelsens aktiva inblandning i riskhanteringsfunktionen, exempelvis genom utfärdandet av riskpolicy och genomgång av utfallet från bankens riskhantering. De danska bankerna DB och JB lämnar kortfattad information om bankens riskhantering och beskriver endast styrelsens ansvarstagande för operationell risk.²³³ Vi anser dock att detta är tillräckligt för att uppfylla Basel II-rekommendationen.

c. Oberoende granskning av riskhanteringssystemet åtminstone årligen

FSB anger att *Internrevision* är en oberoende granskningsfunktion underställd styrelsens kontroll som ansvarar för granskning av riskhantering i koncernen. I arbetet ingår att utföra en årlig oberoende riskanalys.²³⁴ SHB anger att internrevision utför viss riskanalys, men sambandet mellan denna och operationell risk är otydligt och i vilken utsträckning den omfattar en granskning av riskhanteringssystemet framgår inte.²³⁵ Vi anser därför att SHB inte lämnar information uppfyllande rekommendationen. SEB anger i sin årsredovisning att koncernens policydokument inom risk-, kapital- och likviditetsområden granskas årligen av styrelsens kreditutskott, *Risk and Capital Committee*, RCC.²³⁶ Effektiviteten och integriteten i bankens riskhantering granskas och utvärderas av *Internrevision*, en oberoende enhet som är underställd styrelsen. NO informerar om att intern kontroll är av största vikt för en god riskhantering och att granskning av kvaliteten i den interna kontrollen är ett ansvarsområde som tillfaller bankens *Internrevision*. Arbetet redovisas för styrelsen i en årlig rapport som även omfattar operationella risker.²³⁷ JB meddelar i sin årsredovisning att *Internrevision* kontrollerar att principer och procedurer följs på en kontinuerlig basis.²³⁸ Styrelsen får även en årlig genomgång av bankens riskhantering med förslag på förbättring. Även i årsredovisningen för DNB anges att styrelsen mottar en årlig rapport över bankens ställning gällande operationell risk, tillsammans med förslag på möjliga förbättringar av bankens riskhantering. Banken tydliggör att all rapportering av risker i koncernen utförs av oberoende enheter, vilket leder till att kravet på oberoende granskning kan anses vara uppfyllt.²³⁹ SB1 lämnar tydlig information om kontinuerlig oberoende granskning av riskhanteringssystemet utförd av bankens *Internrevision*, vilken hänvisas till som bankens tredje försvarslinje i arbetet med koncernens risker.²⁴⁰ Resultatet av granskningen rapporteras direkt till bankens styrelse.

Sammanfattningsvis kan således sägas att FSB, SEB, NO, JB, DNB och SB1 lämnar denna typ av information i sina årsredovisningar.

d. Organisation och ansvar för en oberoende enhet för riskkontroll

Samtliga banker lämnar information om organisation och ansvar för en eller flera oberoende enheter för riskkontroll. SHB har en oberoende enhet för kontroll av operationell risk i *Riskkontrollfunktionen* vid *Centrala Kreditavdelningen*, vilken uppges ha det övergripande ansvaret för bankens metoder för att identifiera och

---

²³⁰ DB, Annual Report 2005, s 114.

²³¹ Ibid, s 19.

²³² JB, Annual Report 2005, ss 16-17, 32.

²³³ JB, Annual Report 2005, ss 16-17, 32, DB, Annual Report 2005, s 19.

²³⁴ FSB, Årsredovisning 2005, ss 106, 111.

²³⁵ SHB, Årsredovisning 2005, s 129.

²³⁶ SEB, Årsredovisning 2005, ss 37-38.

²³⁷ NO, Årsredovisning 2005, ss 44, 52.

²³⁸ JB, Annual Report 2005, s 32.

²³⁹ DNB, Annual Report 2005, ss 34, 41.

²⁴⁰ SB1, Annual Report 2005, s 106.

kvantifiera operativa risker och för att övervaka och rapportera dessa till ledning och styrelse.²⁴¹ I FSB har *Koncernens Riskkontroll* ansvaret för utveckling av metoder för identifikation, mätning och analys av operationella risker samt rapportera dessa till styrelse och vd.²⁴² SEB uppger i sin årsredovisning att en liknande funktion finns i koncernens organisation för riskkontroll, *Group Risk Control*, med ansvar för att övervaka koncernens samtliga risker. Chefen för denna enhet samarbetar dessutom med styrelsens *Risk and Capital Committee*, RCC, vars primära uppgift är att följa, kontrollera och styra SEB:s riskprofil, risknivå och kapitalisering.²⁴³ I NO:s årsredovisning beskrivs en liknande ansvarsfördelning. Den av styrelsen bildade *Riskkommittén* övervakar riskutvecklingen på aggregerad nivå. Ordförande i Riskkommittén är även chef för *Group Credit and Risk Control*, koncernens oberoende enhet för riskkontroll med ansvar för det övergripande riskhanteringsramverket bestående av policys, instruktioner och riktlinjer för hela koncernen.²⁴⁴ DB lämnar kortfattad information om att en *All Risk Committee* har etablerats under året med rapporteringsansvar till styrelsen samt ansvar för hantering av samtliga risker i koncernen.²⁴⁵ JB uppger att koncernens internkontroll, *Group Internal Control*, ansvarar för all riskhantering, vilken utgör en oberoende enhet för riskkontroll. En detaljerad redogörelse för enhetens struktur och ansvarsområden lämnas, operationell risk omnämns dock inte specifikt.²⁴⁶ DNB beskriver i sin årsredovisning att oberoende enheter för kontroll av risk i form av hantering, övervakning och rapportering återfinns i samtliga affärsenheter och stödfunktioner.²⁴⁷ En central enhet för riskkontroll i likhet med den som återfinns hos de övriga bankerna omnämns inte. SB1 har en oberoende riskkontrollfunktion i riskhanteringsenheten, *The Risk Management Department*, med ansvar för riskmodeller, utveckling av riskmätningssystem samt rapportering och övervakning av bankens risker. Denna enhet kontrolleras i sin tur av koncernens *Internrevision* för att säkerställa att organisationen är effektiv och uppnår uppställda mål.²⁴⁸

6. Omfattning och natur av riskrapportering och riskmätningssystem

a. Riskrapporteringssystem

SHB anger att ett system för att rapportera operationella incidenter och förluster finns, detta system beskrivs dock inte närmare. Vidare beskrivs bankens rapporteringsgång kortfattat, från riskkontrollfunktionen vid *Centrala kreditavdelningen* och särskilt ansvariga för informationssäkerhet och fysisk säkerhet till styrelsen och i vissa fall till VD.²⁴⁹ Hur denna rapportering sker delges inte. FSB beskriver rapporteringsramverket mer ingående. De lokala riskkontrollfunktionerna rapporterar direkt till respektive verksamhetschef och *Koncernens Riskkontroll*.²⁵⁰ Koncernens riskkontroll i sin tur rapporterar regelbundet operationella risker till styrelse och ledning.²⁵¹ Styrelsen mottar även månatlig rapport avseende risker från controller- och ekonomifunktioner.²⁵² SEB lämnar i årsredovisningen en kortfattad beskrivning av bankens övergripande rapporteringsramverk.²⁵³ Enligt denna mottar bankens styrelse en sammanfattande rapport över riskläget vid varje möte. Styrelsens kreditutskott, *Risk and Capital Committee* (RCC) är troligt avsändare av dessa rapporter, då kommittén även ansvarar för att förbereda förslag avseende riskpolicy och riskstrategier. Chefen för *Group Risk Control* rapporterar direkt till styrelsen och till dess risk- och kapitalkommittéer, samt fungerar som föredragshållare av risker i RCC. I övrigt nämns att tekniker för att rapportera operationell risk är koncerngemensamma. NO uppger att koncernchefen och ledningen regelbundet granskar rapporter om bankens riskexponering. Affärsområdena ansvarar för rapportering av risker i sina respektive verksamheter.²⁵⁴ Förutom detta redovisas kvaliteten i koncernens internkontroll för styrelsen i en årlig rapport som omfattar operativa risker. DB lämnar som tidigare nämnts mycket kortfattad information rörande riskhantering i sin årsredovisning. Angående rapporteringssystemet anges endast att koncernens *All risk Committee* är rapporteringsskyldig till koncernens styrelse.²⁵⁵ Den andra danska banken som studerats, JB, lämnar inte mycket mer information. I årsredovisningen anges att styrelsen regelbundet mottar rapporter om risktrender och risklimiter, i övrigt ingår rapporteringen i

²⁴¹ SHB, Årsredovisning 2005, ss 40, 44.

²⁴² FSB, Årsredovisning 2005, s 45.

²⁴³ SEB, Årsredovisning 2005, ss 49-50.

²⁴⁴ NO, Årsredovisning 2005, ss 33-34.

²⁴⁵ DB, Annual Report 2005, s 19.

²⁴⁶ JB, Annual Report 2005, ss 16-17.

²⁴⁷ DNB, Annual Report 2005, ss 36, 41.

²⁴⁸ SB1, Annual Report 2005, ss 105-106, 109.

²⁴⁹ SHB, Årsredovisning 2005, s 44.

²⁵⁰ FSB, Årsredovisning 2005, s 45.

²⁵¹ FSB, Årsredovisning 2005, s 45.

²⁵² FSB, Årsredovisning 2005, s 111.

²⁵³ SEB, Årsredovisning 2005, ss 37, 42, 44, 49-50.

²⁵⁴ NO, Årsredovisning 2005, ss 34, 44.

²⁵⁵ DB, Annual Report 2005, s 19.

bankens rapportering av RAROC.²⁵⁶ I årsredovisningen för DNB anges att riskrapportering inom banken ska vara oberoende, vilket garanteras genom oberoende enheter för riskhantering och rapportering i den löpande verksamheten. Styrelsen mottar en årlig rapport om operationell risk i koncernen, samt kvartalsvis rapporter om operationella förluster.²⁵⁷ *Group Risk Management and IT* som till stor del ansvarar för hantering av operationell risk rapporterar direkt till koncernens exekutiva chef. En sammanhängande kedja för riskrapportering genom organisationen beskrivs dock inte. Årsredovisningen för SB1 innehåller mycket kortfattad information om årlig riskrapportering från *Risk Management Department* och VD till styrelsen. I den information som lämnas beskrivs att styrelse och ledning mottar rapporter regelbundet samt att denna rapportering är oberoende från den löpande verksamheten.²⁵⁸ Även granskande rapporter från internrevision lämnas till styrelsen, i den information som lämnas framgår dock inte i vilken utsträckning detta sker.

Samtliga banker lämnar någon form av information om metoder för rapportering i årsredovisningen för år 2005. Informationen som lämnas är av varierande kvalitet, men eftersom inget krav på rapporteringsramverkets omfång ställs kan samtliga banker anses uppfylla redovisningsrekommendationen i Basel II.

b. Effektiv användning av ett informationssystem

I årsredovisningen för 2005 uppger SHB att ett flertal system för kontroll av operationella risker finns. Operationella förluster kartläggs noggrant och banken har även ett rapporteringssystem för operationella förluster och incidenter.²⁵⁹ Hur detta arbete går till beskrivs dock inte närmare. Förutom dessa system anger banken att självutvärderingar är en teknik som används i syfte att mäta och kontrollera operationella risker. Bankens chefer för regionbanker, huvudavdelningar och dotterbolag utför även ytterligare genomgångar av verksamhetens operativa risker två gånger per år.²⁶⁰ FSB lämnar en mer detaljerad redogörelse för bankens informationssystem, där förutom självutvärderingar även förlustdatabaser, risk- och sårbarhetsanalyser och riskindikatorer beskrivs ingå.²⁶¹ SEB beskriver införandet av ett IT-system för operationell risk, säkerhet och regelefterlevnad i syfte att underlätta riskhantering och begränsning av operationell risk i koncernen. Indata i systemet är faktiska operationella förluster, både globalt och internt, och systemet kommer att utgöra en grund för beräkningen av kapitalkravet för operationell risk i framtiden. Modellen används i dagsläget för beräkning av EK för operationella risker i banken. Banken använder sig även av nyckeltal och självutvärderingar i hantering och mätning av operationell risk.²⁶² NO beskriver hur operationell risk kontinuerligt övervakas genom utvärdering av verksamheten samt registrering och dokumentation av incidenter.²⁶³ Arbetet struktureras utifrån de riskkällor som omnämns i definitionen av operationell risk, det system som används beskrivs dock inte närmare. Bankens använder sig även av ett internt system för beräkning av EK och således för kvantifiering av operationell risk. Operationell risk beräknas här med hjälp av schablonmetoden, vilken även kommer att användas för beräkning av kapitalkravet under Basel II.²⁶⁴ DB avslöjar inte information om bankens riskhantering i årsredovisningen. Banken kvantifierar operationell risk i beräkningen av EK för olika affärsenheter och redovisar det kvantifierade måttet för år 2005. Hur operationell risk kvantifieras i måttet redovisas inte.²⁶⁵ JB nämner i årsredovisningen ett pågående projekt där upprättandet av riskindikatorer, förlustdatabaser och system för extern data ingår, även detta i syfte att förbättra hantering av operationell risk i enlighet med Basel II.²⁶⁶ I dagsläget kvantifieras operationell risk i Bankens beräkning av Ekonomisk Kapital genom vad banken anser vara "current international standards", ett begrepp som inte förklaras mer ingående. Banken uppger även att ett system för hantering av operationell risk bestående av policys och kontroller finns, detta beskrivs dock inte närmare. DNB uppger att banken använder sig av handlingsplaner, beredskapsplaner, rutiner, övervakningssystem och systematisk riskbedömning för hantering av operationell risk. Banken har dessutom infört en förlustdatabas i enlighet med de krav som ställs i ramverket Basel II.²⁶⁷ I likhet med NO beräknar DNB EK med hjälp av standardmetoden i Basel II.²⁶⁸ SB1 anger att banken använder sig av egna system för analys, rapportering och uppföljning av operationella risker, hur dessa system är utformade beskrivs dock inte.²⁶⁹ Vidare nämner banken att man kvantifierar operationell risk i beräkningen av EK för bankens

²⁵⁶ JB, Annual Report 2005, ss 16-17, 32. RAROC = Risk Adjusted Return On Capital, vilket beräknas baserat på EK.

²⁵⁷ DNB, Annual Report 2005, ss 34, 41.

²⁵⁸ SB1, Annual Report 2005, ss 105-106.

²⁵⁹ SHB, Årsredovisning 2005, s 44.

²⁶⁰ SHB, Årsredovisning 2005, s 45.

²⁶¹ FSB, Årsredovisning 2005, s 45.

²⁶² Ibid, s 42.

²⁶³ NO, Årsredovisning 2005, s 44.

²⁶⁴ Ibid, s 45.

²⁶⁵ DB, Annual Report 2005, s 53.

²⁶⁶ JB, Annual Report 2005, ss 18, 32.

²⁶⁷ DNB, Annual Report 2005, s 41.

²⁶⁸ Ibid, s 43.

²⁶⁹ SB1, Annual Report 2005, s 105, 109.

verksamhet. I årsredovisningen nämns att statistiska metoder används men hur detta används i relation till operationell risk beskrivs inte.

Sammanfattningsvis kan sägas att samtliga banker utom DB uppfyller rekommendationen och lämnar information om de informationssystem som används. Informationen är dock allmänt hållen och förklarar i bästa fall på ett övergripande plan informationssystemets syfte och funktion. Bankerna lämnar ingen information om hur enskilda faktorer i informationssystemet är utformade, exempelvis vilka riskindikatorer banken använder sig av och hur dessa definierats. Ingen information delges heller om hur användningen av det aktuella informationssystemet kan säkerställas vara effektiv.

c. Rapporteringsramverk för en oberoende enhet för riskkontroll

SHB lämnar i årsredovisningen för 2005 information om att den oberoende *Riskkontrollfunktionen* vid *Centrala Kreditavdelningen* har det övergripande ansvaret för att rapportera operationella risker till ledning och styrelse.²⁷⁰ Närmare beskrivning av rapporteringsramverket lämnas inte. FSB lämnar liknande information, *Koncernens Riskkontroll* har ansvar att regelbundet rapportera operationella risker till verkställande direktören och styrelse.²⁷¹ I SEB:s årsredovisning anges att *Koncernens organisation för riskkontroll (Group Risk Control)*, rapporterar direkt till koncernkreditchefen, till styrelsen och till dess risk- och kapitalkommittéer.²⁷² NO anger i årsredovisningen att bankens *Group Credit and Risk Control* är en oberoende enhet med ansvar för operationella risker. Rapporteringsramverket inom enheten samt mellan enheten och andra viktiga funktioner som styrelsens *Riskkommitté* beskrivs dock inte.²⁷³ DB beskriver kort att bankens *All Risk Committee* är en enhet med rapporteringsskyldighet till bankens styrelse.²⁷⁴ Rapporteringsramverket beskrivs dock inte närmare. JB anger att koncernens internkontroll, *Group Internal Control*, är en oberoende enhet med ansvar för övergripande riskhantering i koncernen. Operationell risk omnämns inte specifikt, och rapporteringsramverk delges inte heller. Även de norska bankerna lämnar kortfattad information på området. DNB beskriver enligt ovan oberoende enheter för riskhantering och kontroll av operationell risk finns i speciella enheter inom affärsområden och stödfunktioner.²⁷⁵ Det rapporteringsramverk som omgärdar dessa enheter beskrivs dock inte mer ingående. SB1 SR delger att rapportering sker mellan den oberoende enheten för riskhantering och övervakning, *The risk Management Department*, och bankens verkställande direktör. Denna enhet ansvarar även för riskrapportering inom koncernen. Internredovisningen, *Internal audit*, är styrelsens verktyg för övervakning av riskhanteringsprocessen och utgör enligt bankens årsredovisning en ”tredje försvarslinje” mot risker. Denna enhet rapporterar direkt till styrelsen.²⁷⁶

De banker som lämnar information om att rapportering sker mellan oberoende enheter och andra delar av verksamheten kan anses uppfylla rekommendationen, även om rapporteringsramverket beskrivs mycket kortfattat. Dessa banker är SHB, FSB, SEB, DB och SB1.

8. Skydd och Konsekvenser

Endast SHB, FSB och NO lämnar information om skydd mot operationella risker eller dämpning av riskernas konsekvenser. SHB anger i årsredovisningen för 2005 att kredit och limitbeslut används för att begränsa operationell risk och dess konsekvenser för bankens finansiella ställning.²⁷⁷ FSB uppger att koncernen har ett omfattande försäkringsskydd som täcker väsentliga delar av de operationella riskerna.²⁷⁸ NO är den bank som lämnar mest detaljerad information inom området. De skadebegränsningsmetoder banken använder sig av uppges bestå av kontinuitetsplanering för verksamheten, krishanteringsberedskap samt försäkringsskydd för större händelser. Skadebegränsningsarbetet uppges vara inriktat på tillförlitligheten och kontinuiteten i värdekedjan och lägga särskild vikt vid kvalitets- och riskanalys i förändringsarbete och produktutveckling.²⁷⁹

Den information som lämnas är kortfattad och saknar en tydlig beskrivning av strategier och processer för att övervaka den kontinuerliga effekten av de skydd som används. Basel II-rekommendationerna saknar dock tydliga riktlinjer för detta och informationskriteriet kan således anses vara uppfyllt för ovan nämnda banker.

²⁷⁰ SHB, Årsredovisning 2005, s 44.

²⁷¹ FSB, Årsredovisning 2005, s 45.

²⁷² SEB, Årsredovisning 2005, ss 37, 49-50.

²⁷³ NO, Årsredovisning 2005, s 44.

²⁷⁴ DB, Annual Report 2005, s 19.

²⁷⁵ DNB, Annual Report 2005, ss 36, 41.

²⁷⁶ SB1, Annual Report 2005, s 105.

²⁷⁷ SHB, Årsredovisning 2005, s 40.

²⁷⁸ FSB, Årsredovisning 2005, s 45.

²⁷⁹ NO, Årsredovisning 2005, s 44.